

P L S K I
FADN

SYSTEM ZBIERANIA I WYKORZYSTYWANIA
DANYCH RACHUNKOWYCH Z GOSPODARSTW ROLNYCH

Wyniki Standardowe 2013 uzyskane przez gospodarstwa rolne osób fizycznych uczestniczących w Polskim FADN

Część II. Analiza Wyników Standardowych

WARSZAWA 2015

Wyniki Standardowe 2013 uzyskane przez gospodarstwa rolne osób fizycznych uczestniczących w Polskim FADN

Część II. Analiza Wyników Standardowych

OPRACOWAŁ ZESPÓŁ:

mgr inż. Monika Bocian
mgr inż. Beata Malanowska

Warszawa 2015

Redakcja techniczna
Grażyna Nachtman
Rafał Tarasiuk

Projekt okładki
Dział Wydawnictw

ISBN 978-83-7658-555-0

Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej
- Państwowy Instytut Badawczy
Zakład Rachunkowości Rolnej
00-002 Warszawa, ul. Świętokrzyska 20
Tel.: +48 (22) 505 45 70
Tel./faks: +48 (22) 826 93 22
E-mail: portal@fadn.pl
Internet: www.fadn.pl; www.polskifadn.eu

Spis treści

Uwagi wstępne	7
1. Analiza rozkładów liczebności gospodarstw rolnych osób fizycznych w polu obserwacji Polskiego FADN	8
1.1. Pole obserwacji Polskiego FADN	8
2. Analiza Wyników Standardowych	9
2.1. Wyniki Standardowe według typów rolniczych.....	9
2.1.1. Potencjał produkcyjny gospodarstw rolnych według typów rolniczych	9
2.1.2. Wyniki działalności gospodarstw rolnych według typów rolniczych	12
2.2. Wyniki Standardowe według klas wielkości ekonomicznej	33
2.2.1. Potencjał produkcyjny gospodarstw rolnych osób fizycznych według klas wielkości ekonomicznej.....	33
2.2.2. Wyniki działalności gospodarstw rolnych według klas wielkości ekonomicznej	35
Wnioski	55

Spis wykresów

Wykres 1.1-1	Rozkład liczebności gospodarstw rolnych według typów rolniczych oraz klas wielkości ekonomicznej w polu obserwacji Polskiego FADN	8
Wykres 2.1-1	Zasoby ziemi w gospodarstwach rolnych z pola obserwacji Polskiego FADN według typów rolniczych	9
Wykres 2.1-2	Pogłowie zwierząt w polu obserwacji Polskiego FADN według typów rolniczych (w jednostkach przeliczeniowych LU)	10
Wykres 2.1-3	Nakłady pracy w polu obserwacji Polskiego FADN według typów rolniczych (w osobach przeliczeniowych - AWU)	11
Wykres 2.1-4	Wartość Standardowej Produkcji dla pola obserwacji Polskiego FADN według typów rolniczych	11
Wykres 2.1-5	Wielkość i struktura nakładów pracy w przeliczeniu na gospodarstwo według typów rolniczych	12
Wykres 2.1-6	Udział dodzierżawionych użytków rolnych w całkowitej powierzchni użytków rolnych gospodarstwa według typów rolniczych	13
Wykres 2.1-7	Produkcja na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych	14
Wykres 2.1-8	Struktura produkcji ogółem według typów rolniczych	15
Wykres 2.1-9	Udział przekazania produktów do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według typów rolniczych	16
Wykres 2.1-10	Produkcja zwierzęca na 1 LU według typów rolniczych	16
Wykres 2.1-11	Koszty produkcji na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych	17
Wykres 2.1-12	Struktura kosztów ogółem według typów rolniczych	18
Wykres 2.1-13	Koszt wytworzenia 1 zł produkcji ogółem według typów rolniczych	18
Wykres 2.1-14	Relacja kosztów bezpośrednich do produkcji ogółem według typów rolniczych	19
Wykres 2.1-15	Struktura kosztów bezpośrednich według typów rolniczych	20
Wykres 2.1-16	Koszty nasion, nawożenia i środków ochrony roślin na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych	21
Wykres 2.1-17	Koszty energii elektrycznej i paliw na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych	21
Wykres 2.1-18	Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto według typów rolniczych	22
Wykres 2.1-19	Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto według typów rolniczych	23
Wykres 2.1-20	Koszty bezpośrednio produkcji roślinnej na 1 ha według typów rolniczych	23
Wykres 2.1-21	Koszty bezpośrednio produkcji zwierzęcej na 1 LU według typów rolniczych	24
Wykres 2.1-22	Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według typów rolniczych	25
Wykres 2.1-23	Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na osobę pełnozatrudnioną rodziny w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według typów rolniczych	26
Wykres 2.1-24	Relacja dopłat do działalności operacyjnej do dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego według typów rolniczych	27
Wykres 2.1-25	Wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych według typów rolniczych	28
Wykres 2.1-26	Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na 1 ha powierzchni własnych użytków rolnych według typów rolniczych	28
Wykres 2.1-27	Struktura aktywów w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych	29
Wykres 2.1-28	Struktura aktywów trwałych w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych	30
Wykres 2.1-29	Struktura aktywów obrotowych w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych	31
Wykres 2.1-30	Struktura pasywów w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych	31
Wykres 2.1-31	Relacja przepływów pieniężnych (2) do aktywów ogółem według typów rolniczych	32
Wykres 2.2-1	Zasoby ziemi w gospodarstwach rolnych z pola obserwacji Polskiego FADN według klas wielkości ekonomicznej	33
Wykres 2.2-2	Pogłowie zwierząt w polu obserwacji Polskiego FADN według klas wielkości ekonomicznej (w jednostkach przeliczeniowych LU)	34
Wykres 2.2-3	Nakłady pracy w polu obserwacji Polskiego FADN według klas wielkości ekonomicznej (w osobach przeliczeniowych AWU)	34

Wykres 2.2-4	Wartość Standardowej Produkcji dla pola obserwacji Polskiego FADN według klas wielkości ekonomicznej.....	35
Wykres 2.2-5	Wielkość i struktura nakładów pracy w przeliczeniu na gospodarstwo według klas wielkości ekonomicznej.....	36
Wykres 2.2-6	Udział dodzierżawionych użytków rolnych w całkowitej powierzchni użytków rolnych gospodarstwa według klas wielkości ekonomicznej	36
Wykres 2.2-7	Produkcja na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według klas wielkości ekonomicznej.....	37
Wykres 2.2-8	Struktura produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej	38
Wykres 2.2-9	Udział przekazania produktów do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej	38
Wykres 2.2-10	Produkcja zwierzęca na 1 LU według klas wielkości ekonomicznej.....	39
Wykres 2.2-11	Koszty produkcji na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według klas wielkości ekonomicznej.....	40
Wykres 2.2-12	Struktura kosztów ogółem według klas wielkości ekonomicznej.....	40
Wykres 2.2-13	Koszt wytworzenia 1 zł produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej.....	41
Wykres 2.2-14	Relacja kosztów bezpośrednich do produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej	42
Wykres 2.2-15	Struktura kosztów bezpośrednich według klas wielkości ekonomicznej.....	43
Wykres 2.2-16	Koszty nasion, nawożenia i środków ochrony roślin na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według klas wielkości ekonomicznej.....	44
Wykres 2.2-17	Koszty energii elektrycznej i paliw na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według klas wielkości ekonomicznej.....	44
Wykres 2.2-18	Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto według klas wielkości ekonomicznej.....	45
Wykres 2.2-19	Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto według klas wielkości ekonomicznej.....	46
Wykres 2.2-20	Koszty bezpośrednie produkcji roślinnej na 1 ha według klas wielkości ekonomicznej.....	46
Wykres 2.2-21	Koszty bezpośrednie produkcji zwierzęcej na 1 LU według klas wielkości ekonomicznej.....	47
Wykres 2.2-22	Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas wielkości ekonomicznej	48
Wykres 2.2-23	Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na osobę pełnozatrudnioną rodziny w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas wielkości ekonomicznej.....	49
Wykres 2.2-24	Relacja dopłat do działalności operacyjnej do dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego według klas wielkości ekonomicznej.....	50
Wykres 2.2-25	Wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej.....	50
Wykres 2.2-26	Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na 1 ha powierzchni własnych użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej.....	51
Wykres 2.2-27	Struktura aktywów w gospodarstwach rolnych według klas wielkości ekonomicznej	52
Wykres 2.2-28	Struktura aktywów trwałych w gospodarstwach rolnych według klas wielkości ekonomicznej.....	52
Wykres 2.2-29	Struktura aktywów obrotowych w gospodarstwach rolnych według klas wielkości ekonomicznej.....	53
Wykres 2.2-30	Struktura pasywów w gospodarstwach rolnych według klas wielkości ekonomicznej	54
Wykres 2.2-31	Relacja przepływów pieniężnych (2) do aktywów ogółem według klas wielkości ekonomicznej.....	54

Wykaz skrótów

AWU	- jednostka przeliczeniowa pracy (ang. Annual Work Unit).
CAP	- Wspólna Polityka Rolna (ang. Common Agricultural Policy).
COP	- gospodarstwa specjalizujące się w produkcji zbóż, roślin oleistych i białkowych (ang. specialist cereals, oilseed and protein crops).
DG-AGRI	- Dyrekcja Generalna ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich (ang. Directorate-General for Agriculture and Rural Development).
EC	- Komisja Europejska (ang. European Commission).
ESU	- europejska jednostka wielkości (ang. European Size Unit).
EU	- Unia Europejska (ang. European Union).
EUR	- oznaczenie jednostki monetarnej o nazwie „euro”.
euro	- jednostka monetarna, obowiązująca w większości państw członkowskich Unii Europejskiej.
EUROSTAT	- Europejski Urząd Statystyczny.
FADN	- Sieć Danych Rachunkowych Gospodarstw Rolnych (ang. Farm Accountancy Data Network).
FWU	- jednostka przeliczeniowa pracy członków rodziny (ang. Family Work Unit).
GUS	- Główny Urząd Statystyczny.
IERiGŻ-PIB	- Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej - Państwowy Instytut Badawczy.
KE	- Komisja Europejska.
LFA	- obszary o niekorzystnych warunkach gospodarowania - ONW (ang. Less Favoured Areas).
LU	- jednostka przeliczeniowa zwierząt (ang. Livestock Unit).
OGA	- działalność gospodarcza inna niż rolnicza bezpośrednio związana z gospodarstwem (ang. Other Gainful Activities).
Polski FADN	- System Zbierania i Wykorzystywania Danych Rachunkowych z Gospodarstw Rolnych.
SGM	- Standardowa Nadwyżka Bezpośrednia (ang. Standard Gross Margin).
SO	- Standardowa Produkcja (ang. Standard Output).
UAA	- ziemia użytkowana dla celów rolniczych = użytki rolne (ang. Utilized Agricultural Area).
UR	- użytki rolne.
WTGR	- Wspólnotowa Typologia Gospodarstw Rolnych.
ZRR	- Zakład Rachunkowości Rolnej.

Uwagi wstępne

Niniejsza publikacja oparta jest na danych prezentowanych w opracowaniu „Wyniki Standardowe 2013 uzyskane przez gospodarstwa rolne osób fizycznych uczestniczących w Polskim FADN. Część I. Wyniki Standardowe”¹.

Przedmiotem opracowania jest analiza wybranych zmiennych prezentujących wyniki uzyskane przez gospodarstwa rolne osób fizycznych prowadzących rachunkowość w ramach Systemu Zbierania i Wykorzystywania Danych Rachunkowych z Gospodarstw Rolnych (Polski FADN) w 2013 roku. Zbiór gospodarstw, dla których obliczono wyniki, jest statystycznie reprezentatywną próbą pod względem typu rolniczego i klasy wielkości ekonomicznej oraz regionu FADN dla gospodarstw osób fizycznych z pola obserwacji Polskiego FADN liczącego 727 316 gospodarstw towarowych osób fizycznych w Polsce². Wielkość ekonomiczna pojedynczego gospodarstwa, ustalona na podstawie danych rachunkowych i współczynników SO „2007”³, stanowiła co najmniej 4 000 euro Standardowej Produkcji – SO.

Gospodarstwa dla potrzeb analizy zostały pogrupowane według dwóch kryteriów, a mianowicie: typu rolniczego (TF8) oraz klasy wielkości ekonomicznej (ES6). Pomimo określenia klasy gospodarstw bardzo małych w granicach od 2 tys. do 8 tys. euro Standardowej Produkcji należy pamiętać, że w tej grupie znajdują się gospodarstwa o wielkości ekonomicznej co najmniej 4 000 euro SO (zgodnie z progiem włączającym gospodarstwo do badań Polskiego FADN). Dla uproszczenia zapisu w wykresach obrazujących wyniki gospodarstw pogrupowanych według wielkości ekonomicznej (ES6) dla określenia rozmiaru poszczególnych klas użyto zapisu w tysiącach euro Standardowej Produkcji.

Należy w tym miejscu również podkreślić, że od roku obrachunkowego 2013 wyniki gospodarstw osób fizycznych są reprezentatywne dla tej grupy gospodarstw z pola obserwacji. Należy więc zachować ostrożność przy porównywaniu danych roku 2013 z danymi roku 2012, kiedy wyniki prezentowano w formie średnich arytmetycznych z badanej próby.

¹ Bocian M., Malanowska B.: Wyniki Standardowe 2013 uzyskane przez gospodarstwa rolne osób fizycznych uczestniczących w Polskim FADN. Część I. Wyniki Standardowe, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2015.

² Goraj L.; Osuch D.; Bocian M.; Cholewa I.; Malanowska B.: Plan wyboru próby gospodarstw rolnych Polskiego FADN dla roku obrachunkowego 2013, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2012.

³ Szczegółowe informacje na temat współczynników SO „2007” dla rolniczych działalności produkcyjnych zostały szczegółowo omówione w publikacji: Goraj L.; Bocian M.; Cholewa I.; Nachtman G.; Tarasiuk R.; Współczynniki Standardowej Produkcji „2007” dla celów Wspólnotowej Typologii Gospodarstw Rolnych, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2012.

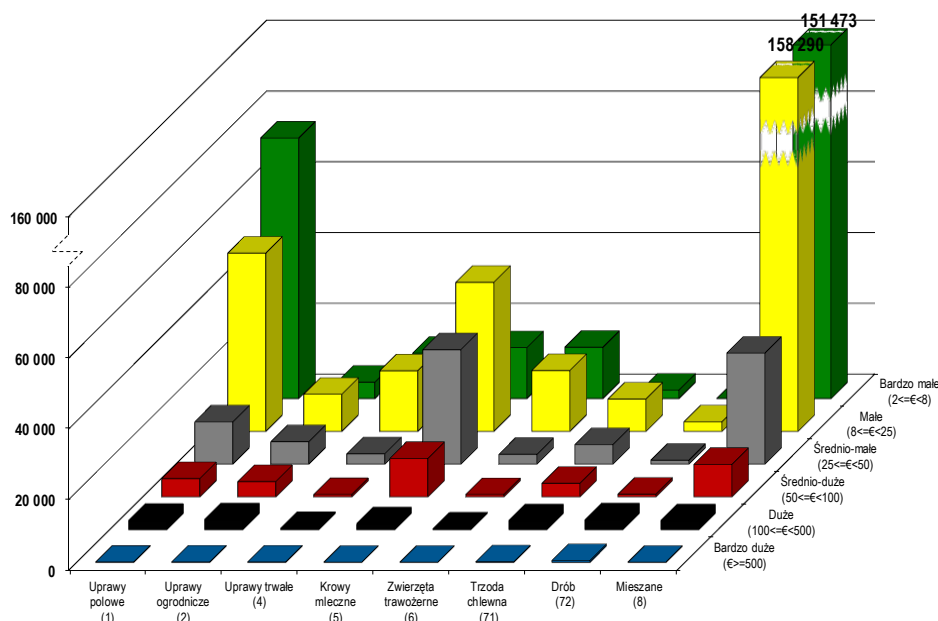
1. Analiza rozkładów liczebności gospodarstw rolnych osób fizycznych w polu obserwacji Polskiego FADN

Bieżący rozdział zawiera analizę rozkładu gospodarstw rolnych osób fizycznych znajdujących się w polu obserwacji Polskiego FADN według tych samych dwóch klasyfikacji zdefiniowanych Wspólnotową Typologią Gospodarstw Rolnych⁴: klasy wielkości ekonomicznej i typu rolniczego, które wykorzystywane są w ustaleniu Planu Wyboru.

1.1. Pole obserwacji Polskiego FADN

Zdecydowana większość gospodarstw rolnych osób fizycznych, zaliczonych do pola obserwacji Polskiego FADN, to gospodarstwa mieszane (tj. 48%) oraz specjalizujące się w uprawach polowych (ok. 20%). W przeważającej liczbie gospodarstw (prawie 93%) wielkość ekonomiczna nie przekroczyła 50 tys. euro (patrz: Wykres 1.1-1).

Wykres 1.1-1 Rozkład liczebności gospodarstw rolnych według typów rolniczych oraz klas wielkości ekonomicznej w polu obserwacji Polskiego FADN

⁴ Commission Regulation (EC) 1242/2008: of 8 December 2008 establishing a Community typology for agricultural holdings oraz Commission Regulation (EC) 867/2009: of 21 September 2009 amending and correcting Regulation (EC) Nr 1242/2008 establishing a Community typology for agricultural holdings.

2. Analiza Wyników Standardowych

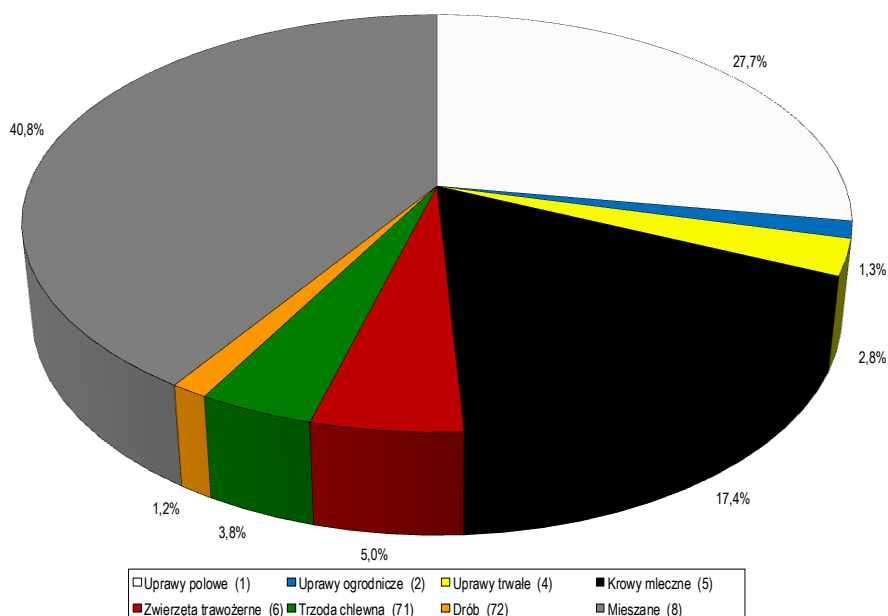
Analizę wyników Standardowych podzielono na dwie części: w pierwszej zaprezentowano strukturę zasobów gospodarstw, tj.: ziemi, wielkość pogłowa zwierząt, nakłady pracy oraz wartość Standardowej Produkcji, natomiast w drugiej przeanalizowano wybrane parametry wynikowe. Analizę wykonano dla grup gospodarstw wyróżnionych według typów rolniczych oraz klas wielkości ekonomicznej.

2.1. Wyniki Standardowe według typów rolniczych

2.1.1. Potencjał produkcyjny gospodarstw rolnych według typów rolniczych

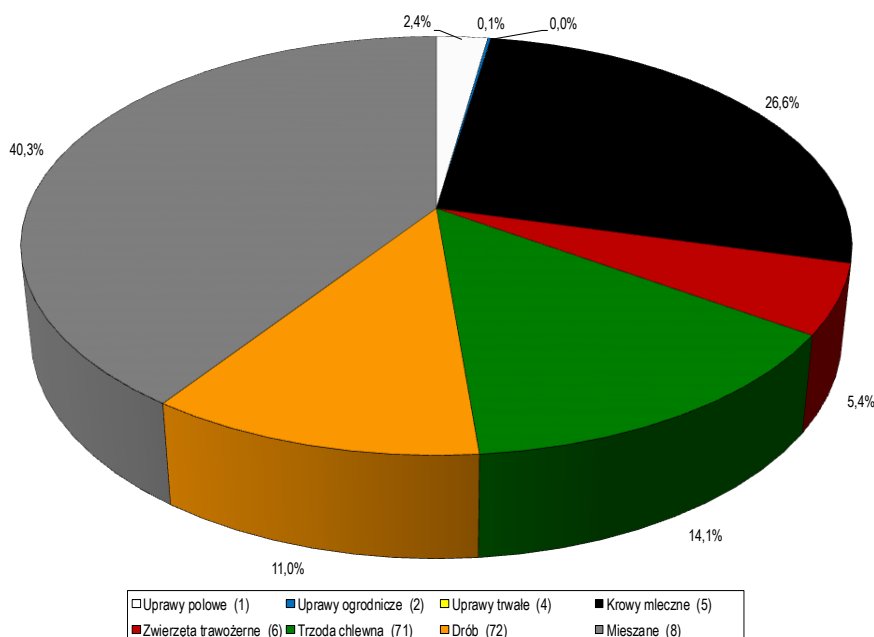
Największy obszar użytków rolnych z pola obserwacji znajdował się w posiadaniu gospodarstw mieszanych oraz gospodarstw specjalizujących się w uprawach polowych (odpowiednio 40,8% i 27,7%), a najmniejszy w gospodarstwach specjalizujących się w chowie drobiu (1,2%) (patrz: Wykres 2.1-1).

Wykres 2.1-1 Zasoby ziemi w gospodarstwach rolnych z pola obserwacji Polskiego FADN według typów rolniczych

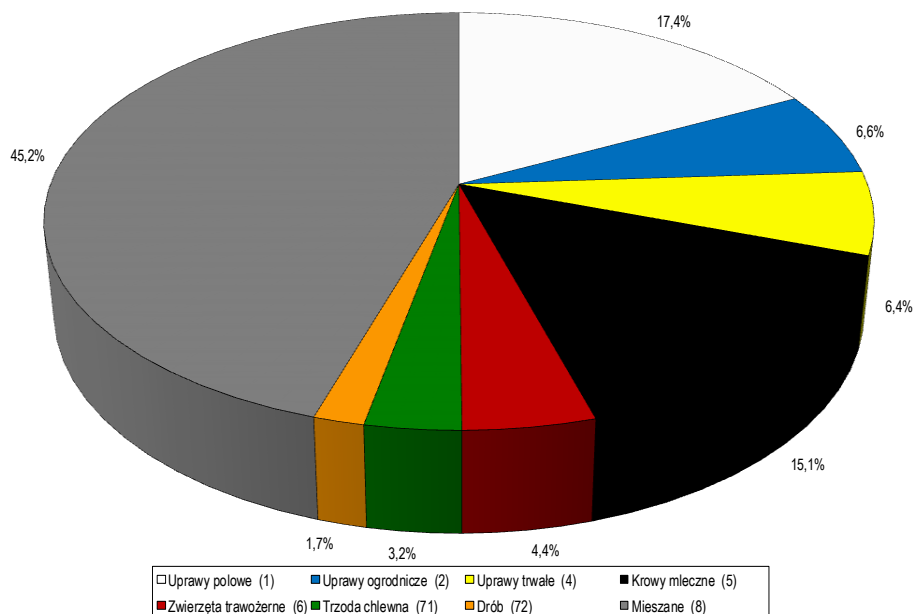
Rozkład liczby zwierząt (w przeliczeniu na LU) zobrazowany przez wykres poniżej wskazuje, iż 40,3% pogłowia zwierząt skoncentrowane było w gospodarstwach specjalizujących się w uprawach mieszanych. Natomiast bardzo mało zwierząt było w posiadaniu gospodarstw zaliczonych do typów: uprawy polowe oraz uprawy ogrodnicze (patrz: Wykres 2.1-2). W typie uprawy trwałe skupionych było mniej niż 0,1 LU pogłowia zwierząt.

Wykres 2.1-2 Pogłowia zwierząt w polu obserwacji Polskiego FADN według typów rolniczych (w jednostkach przeliczeniowych LU)

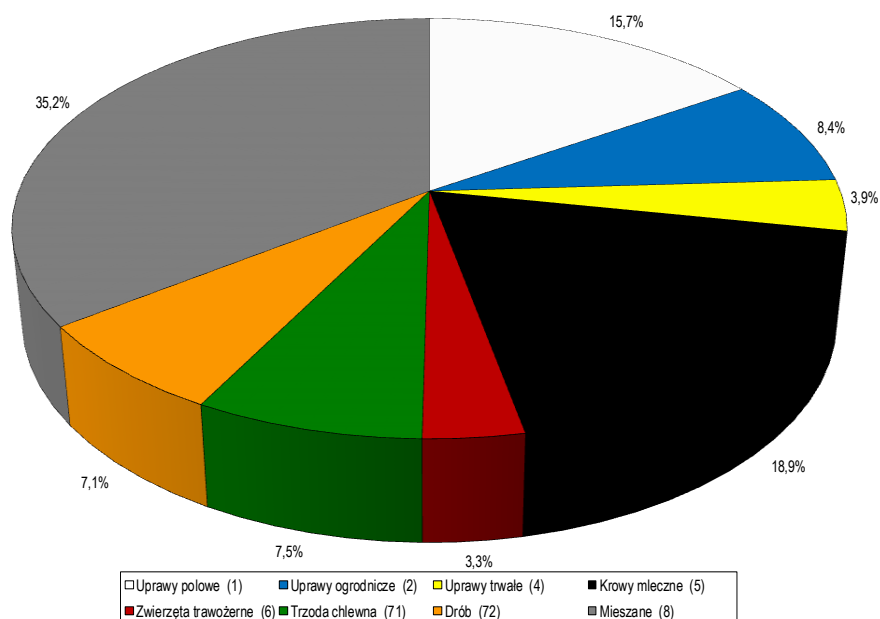
Z ogółu osób pełnozatrudnionych największa część (45,2%) znajdowała zatrudnienie w gospodarstwach z produkcją mieszaną. Wynikało to z największej liczebności tej grupy. Gospodarstwa wyspecjalizowane: ogrodnicze, uprawy trwałe oraz drobiarskie, pomimo pracochłonności produkcji i wysokich nakładów na gospodarstwo (patrz: Wykres 2.1-5) absorbowały znacznie mniej nakładów pracy. Było to wynikiem nieznacznego udziału tych gospodarstw w polu obserwacji gospodarstw osób fizycznych. Nieznaczną część nakładów pracy dotyczy gospodarstw wyspecjalizowanych w chowie zwierząt trawożernych oraz trzody chlewnej. Spowodowane jest to zarówno niezbyt wielką liczebnością tej grupy jak również niskimi nakładami pracy na gospodarstwo (patrz: Wykres 2.1-3).

Wykres 2.1-3 Nakłady pracy w polu obserwacji Polskiego FADN według typów rolniczych (w osobach przeliczeniowych - AWU)

Największy udział w tworzeniu Standardowej Produkcji gospodarstw rolnych osób fizycznych z pola obserwacji Polskiego FADN w 2013 roku miały gospodarstwa specjalizujące się w produkcji mieszanej i w chowie krów mlecznych. Udział ten wynosił odpowiednio 35,2% oraz 18,9%. Pozostałe typy łącznie wypracowały 45,9% Standardowej Produkcji w omawianej zbiorowości (patrz: Wykres 2.1-4).

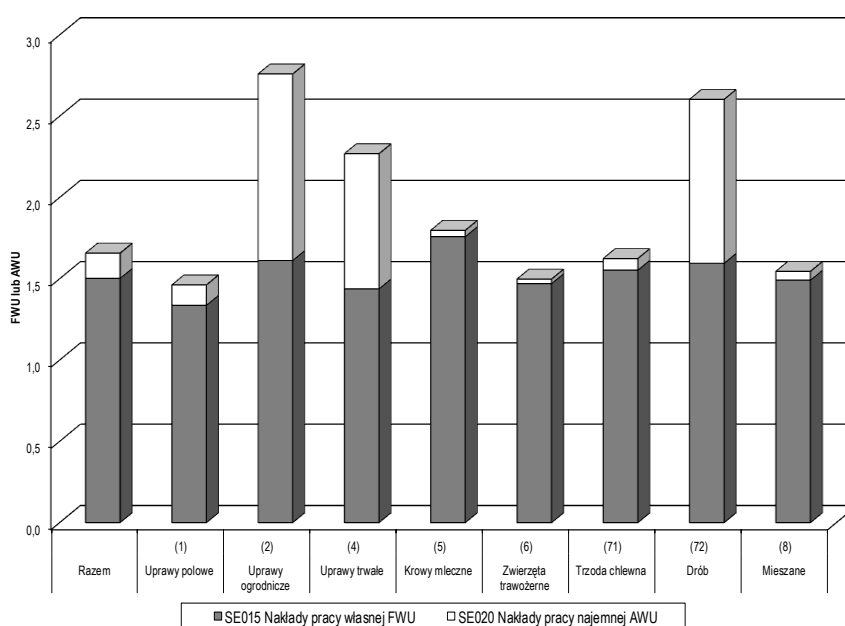
Wykres 2.1-4 Wartość Standardowej Produkcji dla pola obserwacji Polskiego FADN według typów rolniczych

2.1.2. Wyniki działalności gospodarstw rolnych według typów rolniczych

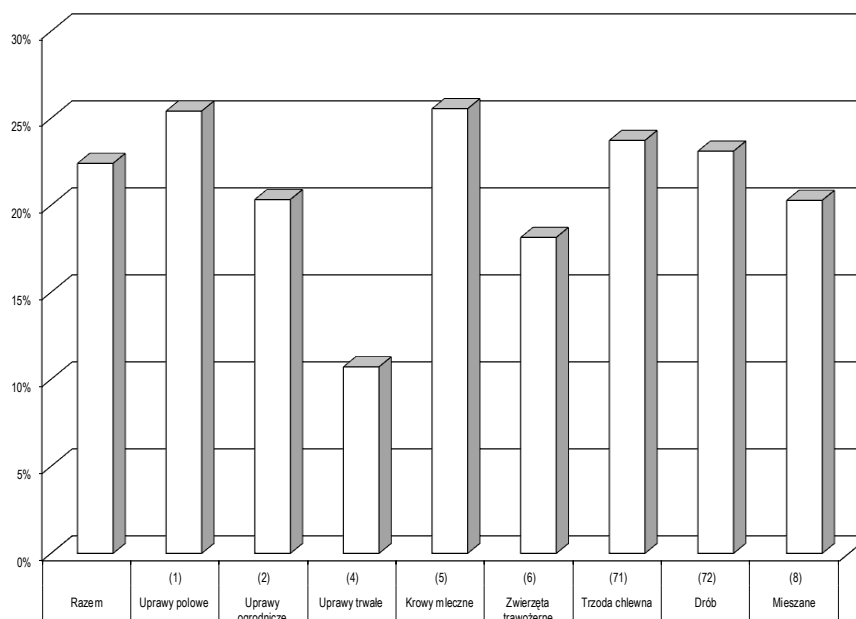
Największe nakłady pracy ogółem w przeliczeniu na gospodarstwo ponoszone były w jednostkach specjalizujących się w uprawach ogrodniczych i wynosiły 2,76 AWU. Gospodarstwa specjalizujące się w chowie drobiu charakteryzowały się nakładem pracy w granicach 2,6 AWU. W pozostałych typach rolniczych nakłady pracy ogółem kształtowały się w granicach od 1,5 AWU do 2,3 AWU. We wszystkich typach dominował udział pracy własnej – od 58% w gospodarstwach ogrodniczych do 98% w gospodarstwach wyspecjalizowanych w chowie zwierząt trawożernych (patrz: Wykres 2.1-5).

Wykres 2.1-5 Wielkość i struktura nakładów pracy w przeliczeniu na gospodarstwo według typów rolniczych

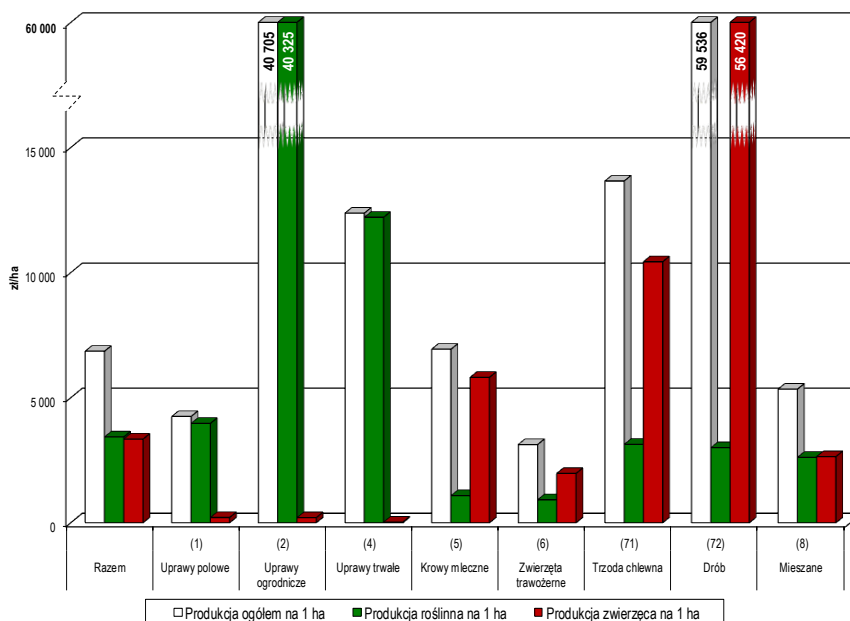
Największy udział ziemi dodzierżawionej (25,5%) w ziemi użytkowanej miały gospodarstwa specjalizujące się w chowie krów mlecznych, natomiast najmniejszy udział dodzierżawionej ziemi (10,7%) występował w gospodarstwach specjalizujących się w uprawach trwałych (patrz: Wykres 2.1-6).

Wykres 2.1-6 **Udział dodzierżawionych użytków rolnych w całkowitej powierzchni użytków rolnych gospodarstwa według typów rolniczych**

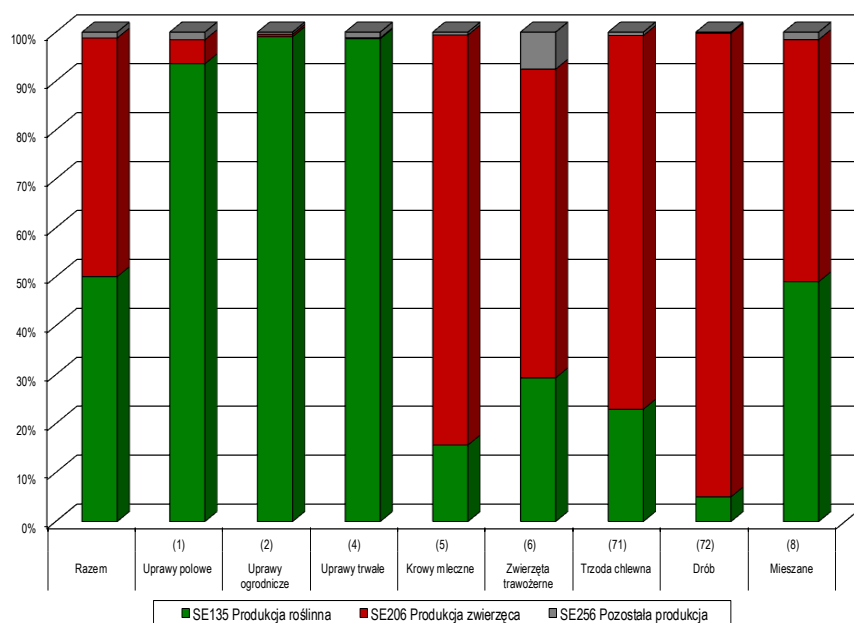
Najwyższą produktywnością ziemi charakteryzowały się gospodarstwa wyspecjalizowane w chowie drobiu, w których produkcja w praktyce w niewielkim stopniu powiązana jest z ilością ziemi jaką dysponują te gospodarstwa (patrz: Wykres 2.1-7). Bardzo wysoka produktywność ziemi obserwowana jest także w gospodarstwach ogrodniczych. Wynikało to z wytwarzania części produkcji pod osłonami, w których w ciągu roku z części powierzchni pozyskiwanych jest kilka zbiorów. Kolejne miejsce pod tym względem zajmowały gospodarstwa nastawione na chów trzody chlewnej. Nieznacznie niżej znalazły się gospodarstwa nastawione na uprawy trwałe. Najniższą produktywnością ziemi charakteryzowały się gospodarstwa specjalizujące się w chowie zwierząt trawożernych.

Wykres 2.1-7 Produkcja na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych

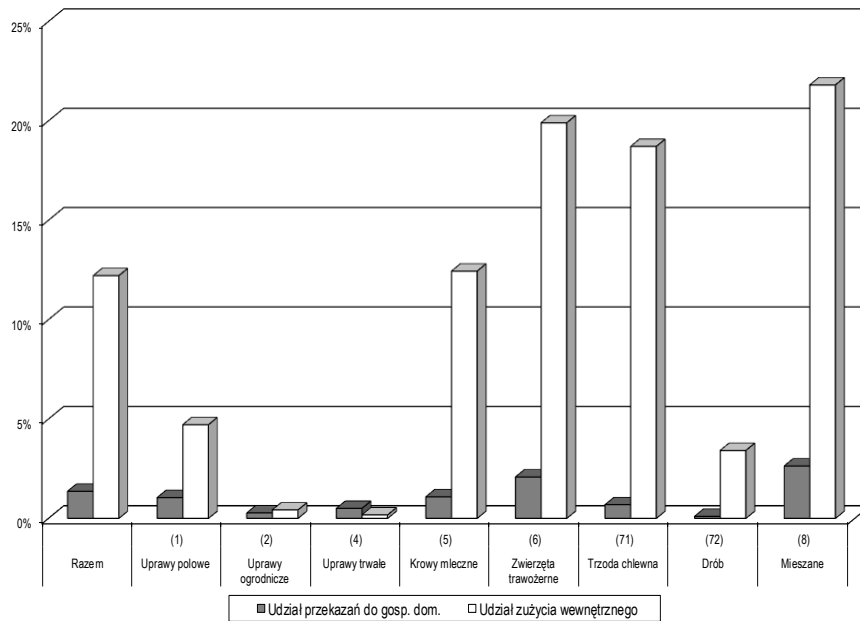
Gospodarstwa specjalizujące się w uprawach polowych, uprawach ogrodniczych i w uprawach trwałych praktycznie całą wartość produkcji uzyskiwały z produkcji roślinnej. W gospodarstwach z produkcją mieszaną dostrzegalna była niewielka przewaga produkcji zwierzęcej. W pozostałych typach rolniczych znacznie dominowała produkcja zwierzęca, a udział produkcji roślinnej wynosił w granicach 5% – 29,4% produkcji ogółem. Poziom pozostałej produkcji⁵ najwyższy był w gospodarstwach specjalizujących się w chowie zwierząt trawożernych, gdzie stanowił 7,6% produkcji ogółem. W pozostałych typach jej udział był nieznaczny i zawierał się w granicach 0,2-1,5% (patrz: Wykres 2.1-8).

⁵ Do pozostałej produkcji (SE256) zaliczamy: czynsz za wydzierżawioną ziemię w stanie gotowym do siewu, przychody z okazjonalnego przekazania powierzchni paszowej, produkty z lasu, świadczenie usług, wynajem sprzętu, odsetki od aktywów obrotowych niezbędnych do bieżącego funkcjonowania gospodarstwa rolnego, przychody z agroturystyki, przychody dotyczące wcześniejszych lat obrachunkowych, pozostałe produkty i przychody.

Wykres 2.1-8 Struktura produkcji ogółem według typów rolniczych

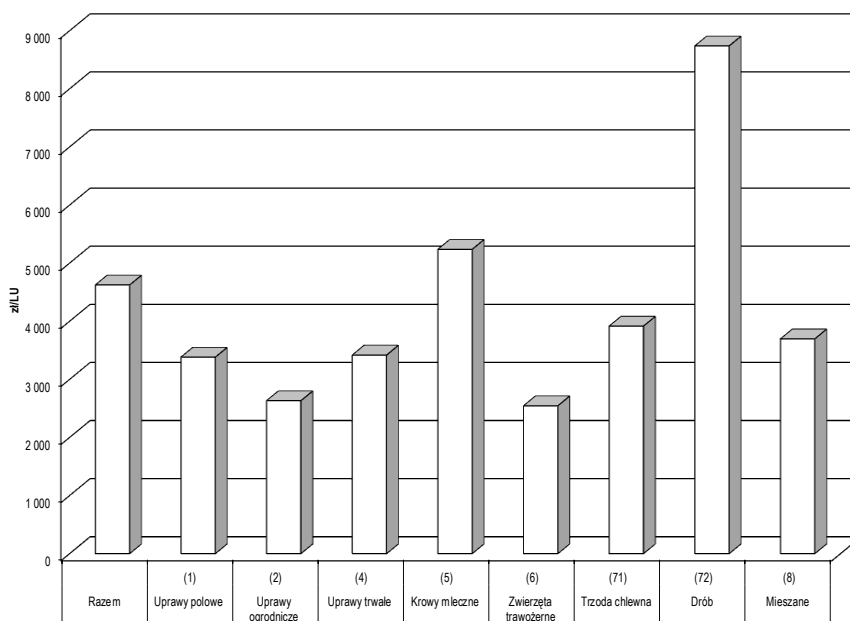
Najwyższe zużycie produktów własnych w obrocie wewnętrznym (ok. 22% produkcji ogółem) występowało w gospodarstwach z produkcją mieszaną. Nieco mniejsze zużycie wewnętrzne (ok. 20% i 19%) obserwowano w gospodarstwach wyspecjalizowanych w chowie zwierząt trawożernych i w chowie trzody chlewnej. Gospodarstwa specjalizujące się w chowie krów mlecznych miały zużycie wewnętrzne na poziomie ok. 12,4% produkcji ogółem. Śladowe zużycie produkcyjne produktów własnych miało miejsce w gospodarstwach specjalizujących się w uprawach ogrodniczych i w uprawach trwałych. Przekazania do gospodarstwa domowego stanowiły nieznaczny ułamek produkcji ogółem. Ich wartość przekraczała 2% produkcji ogółem jedynie w gospodarstwach z produkcją mieszaną oraz specjalizujących się w chowie zwierząt trawożernych (patrz: Wykres 2.1-9).

Wykres 2.1-9 **Udział przekazania produktów do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według typów rolniczych**

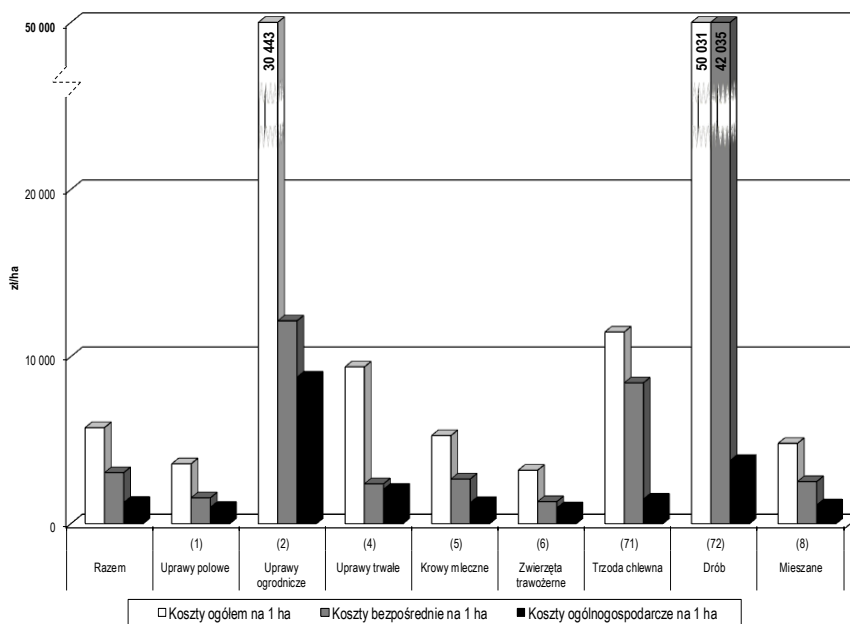
Gospodarstwa wyspecjalizowane w chowie drobiu osiągnęły najwyższą produkcję zwierzęcą na 1 LU. Kolejną grupę stanowiły gospodarstwa wyspecjalizowane w chowie krów mlecznych. Najniższą wartość produkcji na LU osiągnęły gospodarstwa wyspecjalizowane w chowie zwierząt trawozernych (Wykres 2.1-10).

Wykres 2.1-10 **Produkcja zwierzęca na 1 LU według typów rolniczych**

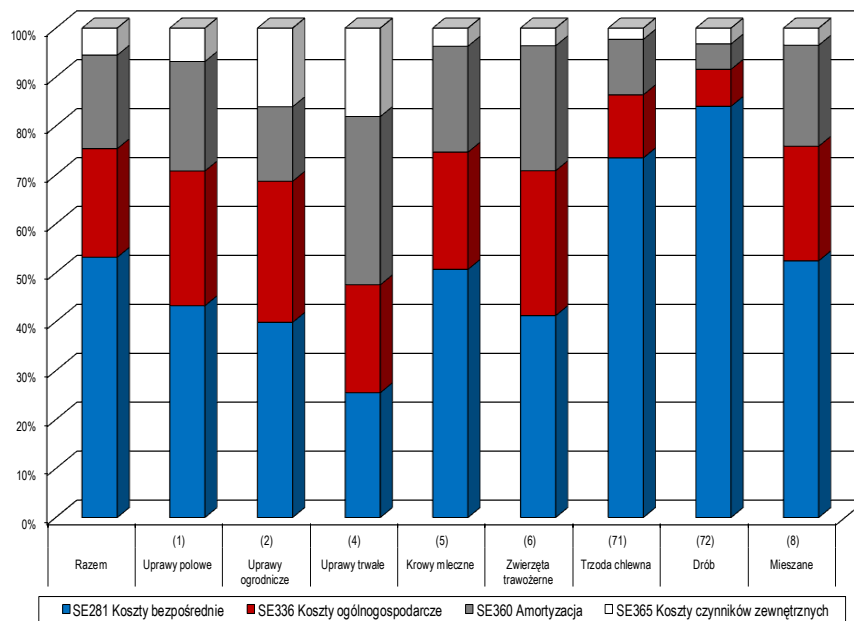
Koszty w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych określają intensywność produkcji w danym gospodarstwie rolnym. Poziom kosztów produkcji w gospodarstwach wyspecjalizowanych w chowie drobiu był ponad 1,6-krotnie wyższy niż w gospodarstwach wyspecjalizowanych w uprawach ogrodnich. Najniższe koszty na 1 ha użytków rolnych ponosiły gospodarstwa wyspecjalizowane w chowie zwierząt trawożernych (patrz: Wykres 2.1-11).

Wykres 2.1-11 Koszty produkcji na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych

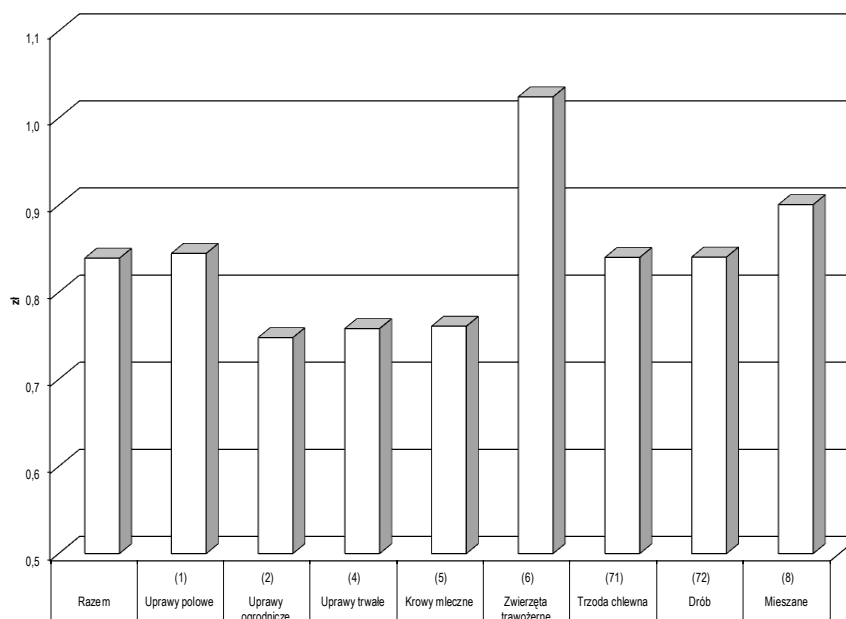
Koszty bezpośrednie dominowały w strukturze kosztów ogółem w gospodarstwach specjalizujących się w chowie drobiu i trzody chlewnej i stanowiły odpowiednio ok. 84% i 73,5% kosztów ogółem. Najniższym poziomem kosztów bezpośrednich w kosztach ogółem (25,5%) charakteryzowały się gospodarstwa z uprawami trwałymi. W pozostałych typach rolniczych koszty bezpośrednie kształtowały się na podobnym poziomie (w granicach 40,3% – 52,5% kosztów ogółem). Spośród wszystkich typów rolniczych, najwyższy udział kosztów ogólnogospodarczych miały gospodarstwa specjalizujące się w chowie zwierząt trawożernych oraz specjalizujące się w uprawach ogrodnich. Wysokie koszty ogólnogospodarcze w gospodarstwach specjalizujących się w uprawach ogrodnich wynikały z wysokich kosztów opatu i energii elektrycznej wykorzystywanej do ogrzewania szklarni. Najniższy udział kosztów ogólnogospodarczych wystąpił w gospodarstwach specjalizujących się w chowie drobiu. Najwyższym udziałem amortyzacji oraz kosztów czynników zewnętrznych charakteryzowały się gospodarstwa specjalizujące się w uprawach trwałych. Również wysoki udział kosztów czynników zewnętrznych, w których dominowały koszty pracy obcej, występował w gospodarstwach specjalizujących się w uprawach ogrodnich (patrz: Wykres 2.1-12).

Wykres 2.1-12 Struktura kosztów ogółem według typów rolniczych

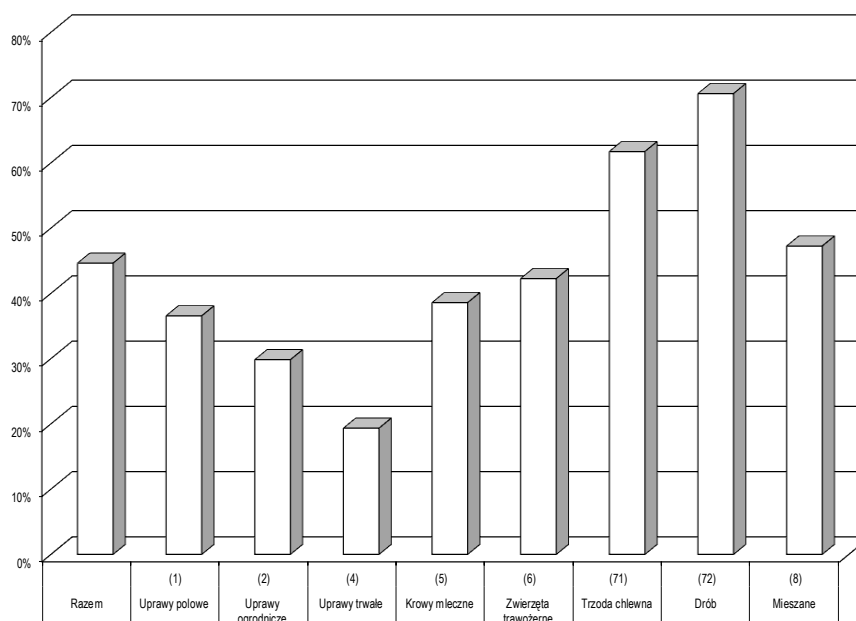
Wykres 2.1-13 pokazuje, że w 2013 roku w najmniej korzystnej sytuacji były gospodarstwa specjalizujące się w chowie zwierząt trawożernych. Aby wytworzyć 1 zł produkcji ogółem ponosiły one koszty ogółem na poziomie 1,02 zł. Najlepsza sytuacja wystąpiła w gospodarstwach specjalizujących się w uprawach ogrodniczych. Aby osiągnąć 1 zł produkcji ogółem ponosiły one 0,75 zł kosztów ogółem.

Wykres 2.1-13 Koszt wytworzenia 1 zł produkcji ogółem według typów rolniczych

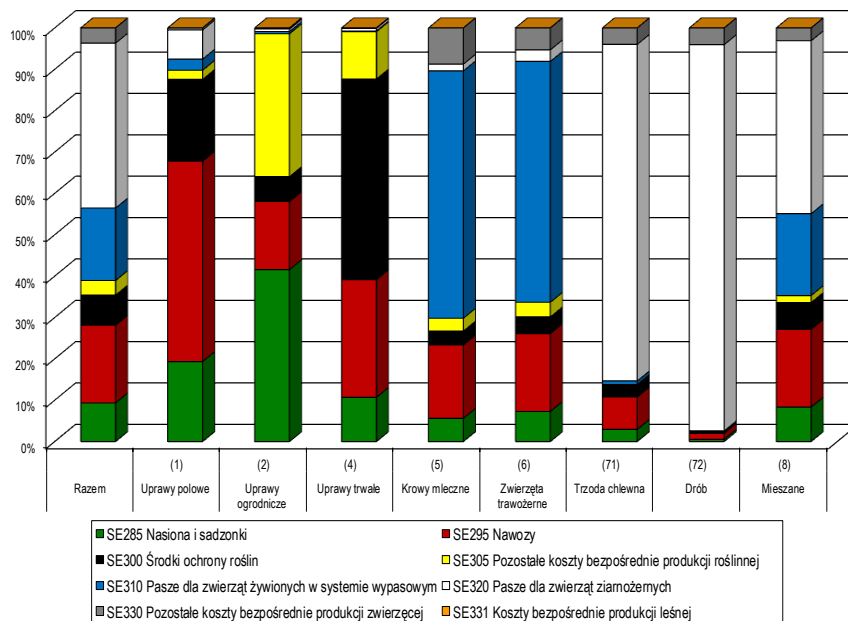
Relacja kosztów bezpośrednich do produkcji ogółem była bardzo zróżnicowana. Najniższa (19,3%) wystąpiła w gospodarstwach z uprawami trwałymi, najwyższa (70,6%) w gospodarstwach z chowem drobiu. Podobnie o wysokiej relacji kosztów bezpośrednich do produkcji ogółem można mówić w przypadku gospodarstw wyspecjalizowanych w produkcji trzody chlewnej (patrz: Wykres 2.1-14).

Wykres 2.1-14 Relacja kosztów bezpośrednich do produkcji ogółem według typów rolniczych

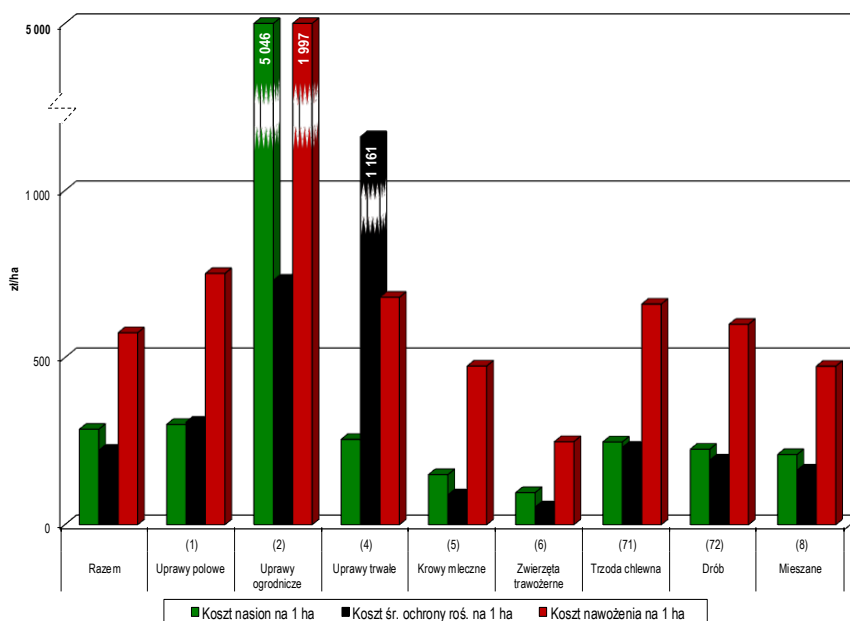
Struktura kosztów bezpośrednich była bardzo zróżnicowana i ściśle związana z charakterem prowadzonej produkcji. W gospodarstwach ogrodniczych największy udział w strukturze kosztów bezpośrednich miały koszty nasion i sadzonek, przy czym gospodarstwa te praktycznie w całości opierały się na materiale rozmnożeniowym z zakupu. Natomiast w kosztach bezpośrednich gospodarstw specjalizujących się w chowie trzody chlewnej i drobiu dominującą pozycję stanowiły koszty pasz dla zwierząt ziarnożernych (odpowiednio: 81,4% i 93,4%). Gospodarstwa z produkcją mieszaną również najwięcej kosztów bezpośrednich przeznaczały na pasze dla zwierząt ziarnożernych. W ich przypadku było to 41,8% (patrz: Wykres 2.1-15).

Wykres 2.1-15 Struktura kosztów bezpośrednich według typów rolniczych

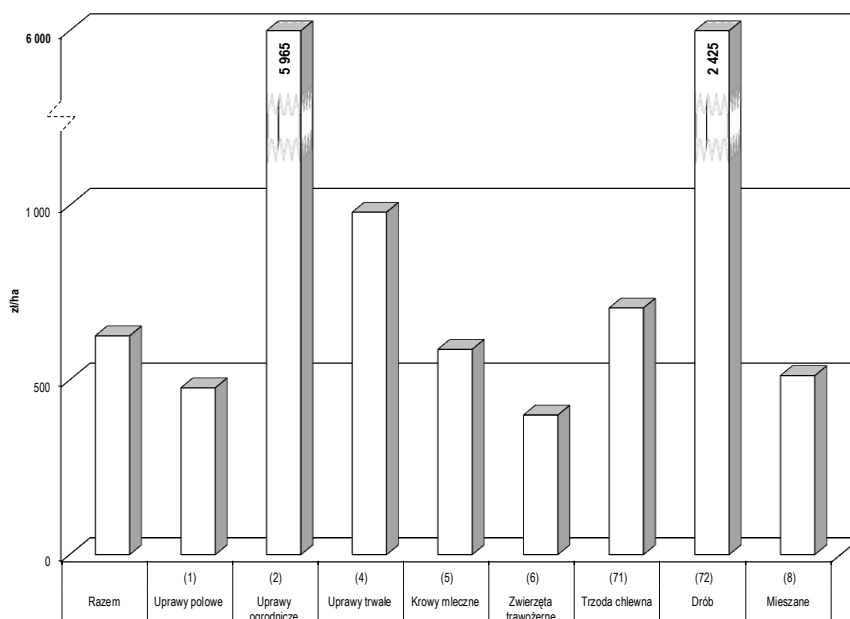
W analizie kosztu nawożenia oraz środków ochrony roślin poniesionych na 1 ha użytków rolnych uwagę zwracają gospodarstwa wyspecjalizowane w uprawach ogrodniczych, w których koszty nawożenia w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych były znacznie wyższe niż w pozostałych typach rolniczych. Najwyższy poziom kosztów środków ochrony roślin w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych obserwowany był w gospodarstwach wyspecjalizowanych w uprawach trwałych. Przewyższał on prawie 1,7-krotnie poziom kosztów nawożenia. Gospodarstwa zajmujące się chowem zwierząt trawożernych charakteryzowały się najniższymi kosztami zarówno nawożenia jak i środków ochrony roślin w przeliczeniu na 1 ha (patrz: Wykres 2.1-16).

Wykres 2.1-16 Koszty nasion, nawożenia i środków ochrony roślin na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych

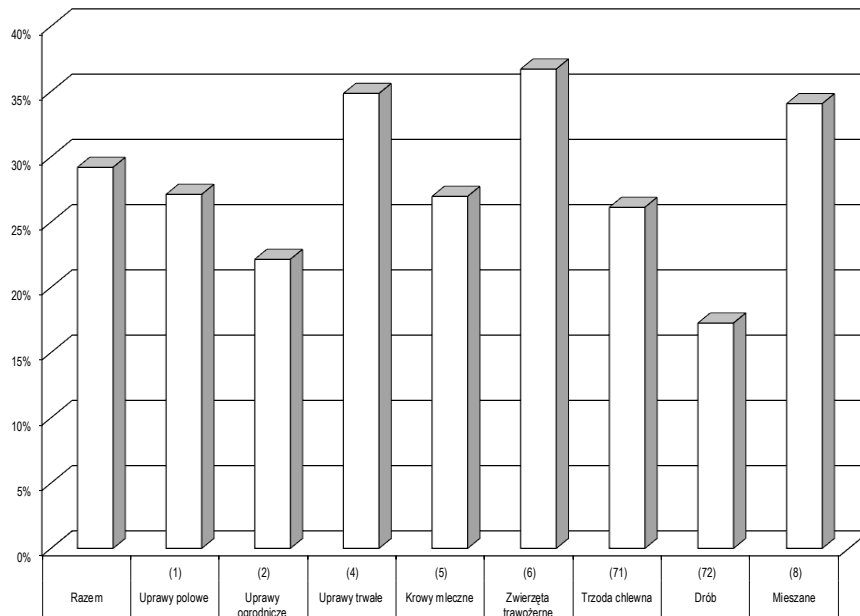
Podobnie jak w przypadku poprzednio analizowanych kosztów, koszty energii oraz paliw napędowych i grzewczych przeliczonych na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach wyspecjalizowanych w uprawach ogrodniczych były wielokrotnie wyższe niż w pozostałych typach gospodarstw, co niewątpliwie wiąże się z wytwarzaniem produkcji pod osłonami ogrzewanymi. Najniższe koszty energii na 1 ha wystąpiły w gospodarstwach specjalizujących się w chowie zwierząt trawożernych (patrz: Wykres 2.1-17).

Wykres 2.1-17 Koszty energii elektrycznej i paliw na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych

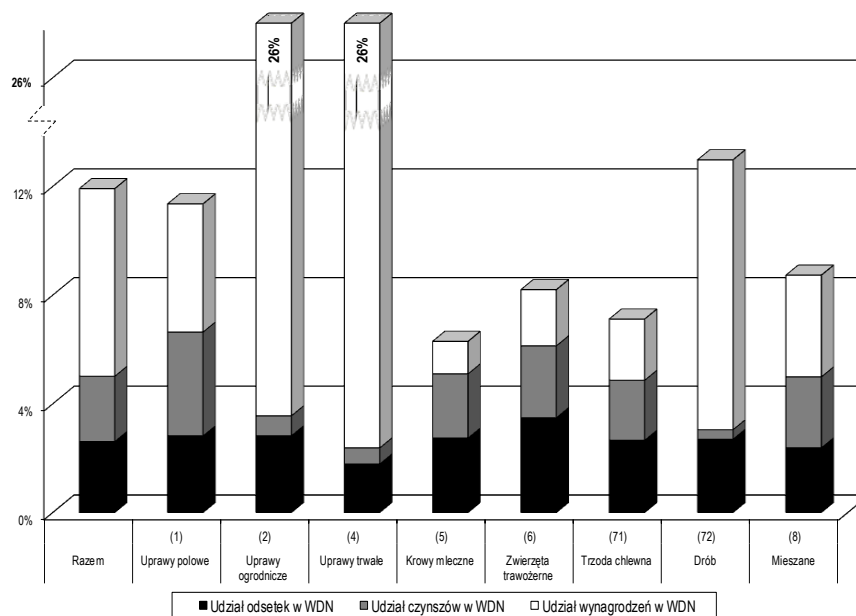
Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto był najwyższy w gospodarstwach wyspecjalizowanych w chowie zwierząt trawożernych (36,7%), a najniższy w gospodarstwach wyspecjalizowanych w chowie drobiu (17,3%) (patrz: Wykres 2.1-18).

Wykres 2.1-18 Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto według typów rolniczych

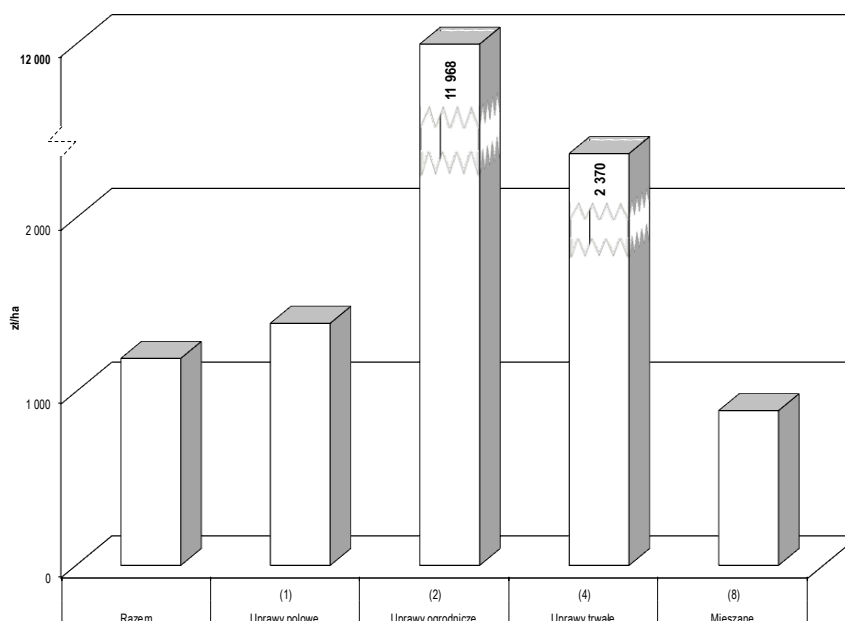
Najwyższy stosunek kosztów czynników zewnętrznych do wartości dodanej netto (30%) miały gospodarstwa specjalizujące się w uprawach ogrodniczych. W głównej mierze złożyły się na to koszty wynagrodzeń, stanowiące 26,4% wartości dodanej netto (a 88,2% kosztów czynników zewnętrznych). Najniższy stosunek kosztów czynników zewnętrznych do wartości dodanej netto (6,3%) wystąpił w gospodarstwach specjalizujących się w chowie krów mlecznych (patrz: Wykres 2.1-19).

Wykres 2.1-19 **Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto według typów rolniczych**

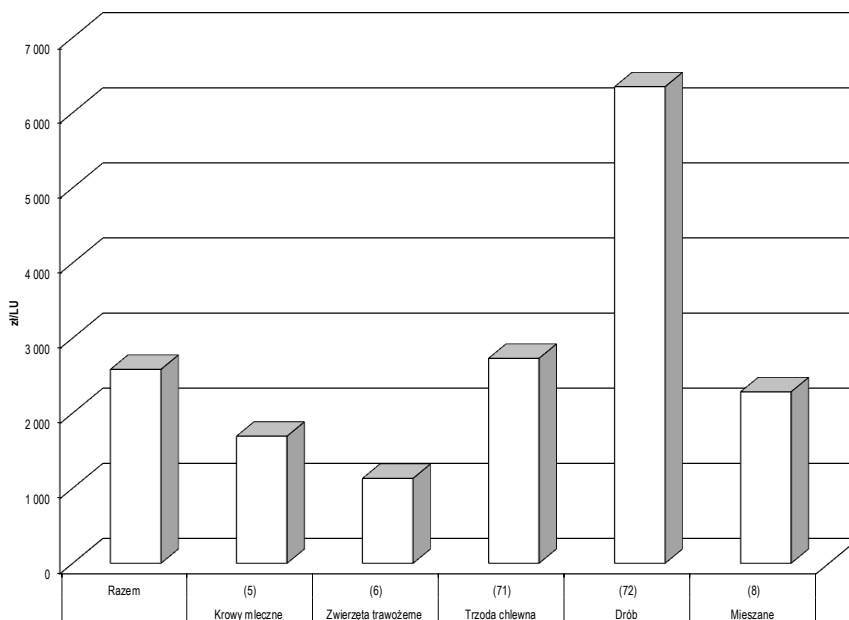
Najwyższe koszty bezpośrednie produkcji roślinnej w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych wystąpiły w gospodarstwach wyspecjalizowanych w uprawach ogrodniczych, najniższe natomiast w gospodarstwach utrzymujących zwierzęta trawożerne (patrz: Wykres 2.1-20). Wyjaśnia to wysokość kosztów nawozów i środków ochrony roślin ponoszonych na 1 ha zobrazowana przez Wykres 2.1-16.

Wykres 2.1-20 **Koszty bezpośrednie produkcji roślinnej na 1 ha według typów rolniczych**

Najwyższy poziom kosztów bezpośrednich w przeliczeniu na 1 LU wykazały gospodarstwa specjalizujące się w chowie drobiu. Najniższe koszty poniosły w tym przypadku gospodarstwa wyspecjalizowane w chowie zwierząt trawożernych (Wykres 2.1-21).

Wykres 2.1-21 Koszty bezpośrednie produkcji zwierzęcej na 1 LU według typów rolniczych

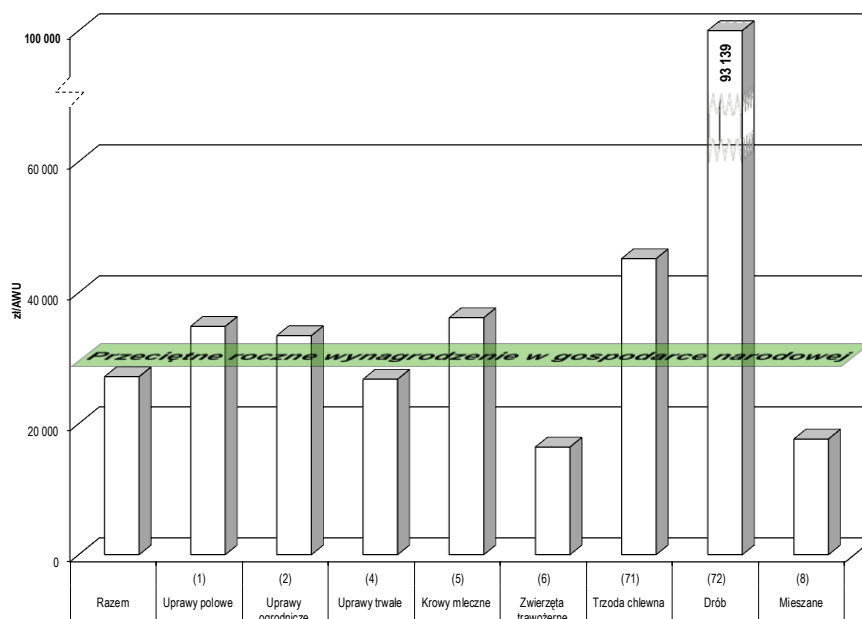

W porównaniu wartości dodanej netto na osobę pełnozatrudnioną (AWU) z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej⁶ najkorzystniej przedstawiają się gospodarstwa specjalizujące się w chowie drobiu. Natomiast najniższą wartość dodaną netto na AWU osiągnęły gospodarstwa specjalizujące się w chowie zwierząt trawożernych (16 424 zł) i gospodarstwa mieszane (17 648 zł), wartości te były niższe o 44,9% i 40,7% od przeciętnego rocznego wynagrodzenia netto w gospodarce narodowej. Niską wartość dodaną netto na AWU miały również gospodarstwa specjalizujące się w uprawach trwałych (26 773 zł) (patrz: Wykres 2.1-22).

⁶ Wartość dodana netto jest nadwyżką stanowiącą opłatę za zaangażowanie czynników wytwórczych bez względu na to kto jest ich właścicielem. Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego stanowi opłatę za zaangażowanie do działalności gospodarstwa rolnego czynników wytwórczych stanowiących własność rodziny rolniczej.

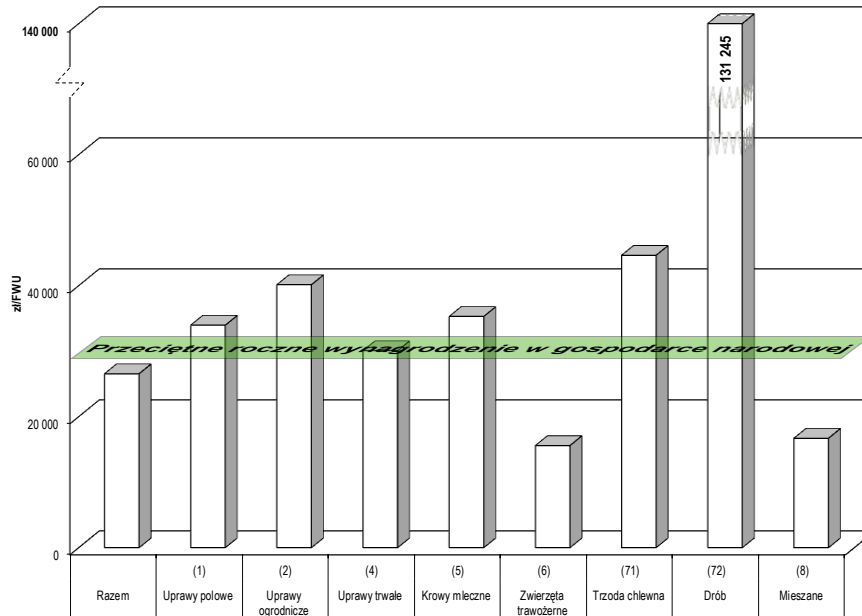
Przeciętne roczne wynagrodzenie netto w gospodarce narodowej = 29 798 zł w 2013 r. Szacunek własny, na podstawie danych GUS wynagrodzenia brutto.

Wykres 2.1-22 Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według typów rolniczych

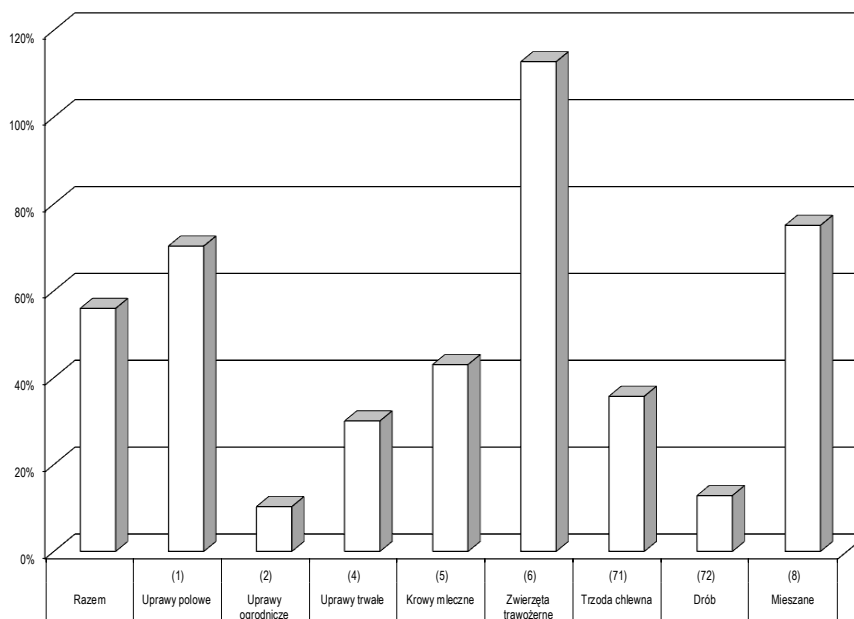
Spśród wszystkich typów rolniczych wartość dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego na osobę pełnozatrudnioną rodziny (FWU) niższą niż przeciętne roczne wynagrodzenie osiągnęły gospodarstwa specjalizujące się w chowie zwierząt trawożernych (15 580 zł) oraz gospodarstwa mieszane (16 694 zł). Najwyższym dochodem na FWU charakteryzowały się gospodarstwa specjalizujące się w chowie drobiu (131 245 zł) (patrz: Wykres 2.1-23).

Wykres 2.1-23 Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na osobę pełnozatrudnioną rodziny w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według typów rolniczych

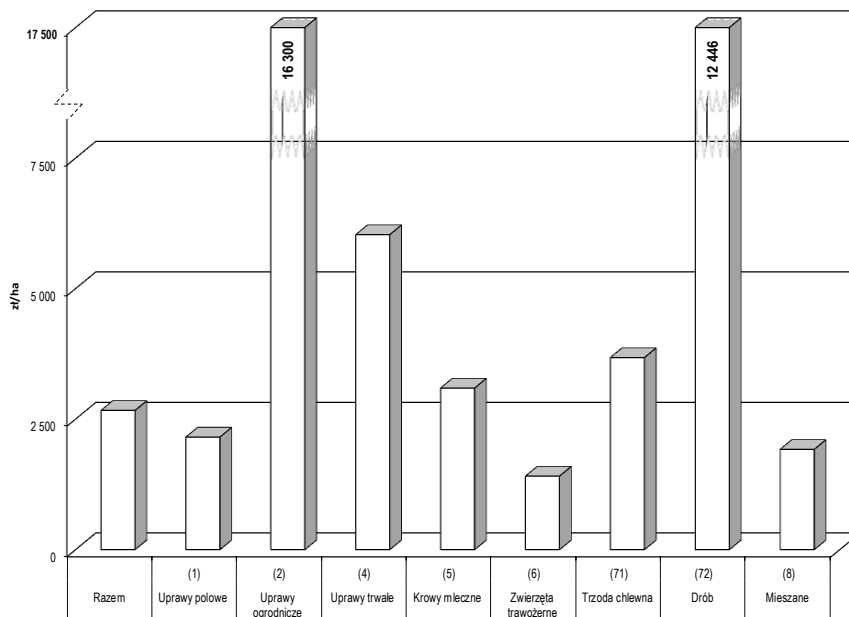
Najwyższą relację dopłat do działalności operacyjnej do dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego (DzRGR) obserwowano w gospodarstwach specjalizujących się w chowie zwierząt trawożernych (113%). Oznacza to, że w tych gospodarstwach dopłaty do działalności operacyjnej nie tylko tworzą dochód, ale również współfinansują koszty bieżącej działalności. Gospodarstwa te otrzymywały również najwyższe dopłaty do działalności operacyjnej w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych ogółem. Gospodarstwa specjalizujące się w uprawach polowych są to gospodarstwa obszarowo największe, otrzymujące najwyższe spośród wszystkich grup dopłaty w przeliczeniu na gospodarstwo. Udział dopłat w DzRGR wynosił w nich 70%. Najniższym udziałem dopłat w DzRGR (10,3%) charakteryzowały się gospodarstwa wyspecjalizowane w uprawach ogrodniczych, które też osiągały najniższe dopłaty w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych (Wykres 2.1-24).

Wykres 2.1-24 Relacja dopłat do działalności operacyjnej do dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego według typów rolniczych

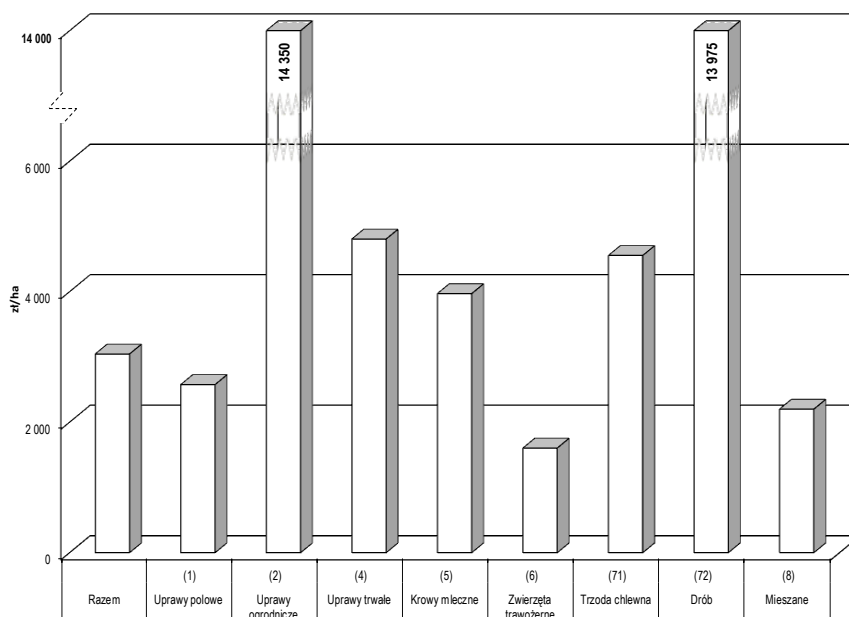

Analizując Wykres 2.1-25 i Wykres 2.1-26 obserwujemy, że wartość dodana netto na powierzchnię użytków rolnych jak i dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na powierzchnię użytków rolnych własnych były najwyższe w gospodarstwach specjalizujących się w uprawach ogrodniczych (wynosiły odpowiednio: 16 300 zł/ha i 14 350 zł/ha). Wynika to z faktu intensywnego użytkowania relatywnie niewielkiej powierzchni użytków rolnych, między innymi produkcja opierała się na kilkukrotnych zbiorach z tej samej powierzchni. Na drugim miejscu znalazły się gospodarstwa wyspecjalizowane w chowie drobiu, osiągając również dobre wyniki (odpowiednio: 12 466 zł i 13 975 zł). Najstabsze wyniki w przeliczeniu na 1 ha osiągnęły gospodarstwa specjalizujące się w chowie zwierząt trawożernych (1 408 zł/ha i 1 602 zł/ha).

Wykres 2.1-25 Wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych według typów rolniczych

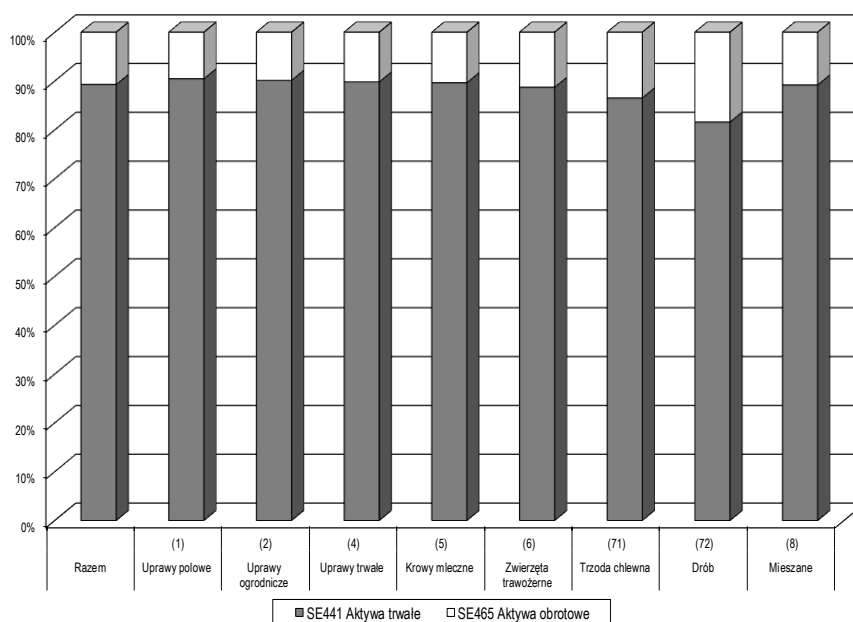

Wykres 2.1-26 Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na 1 ha powierzchni własnych użytków rolnych według typów rolniczych

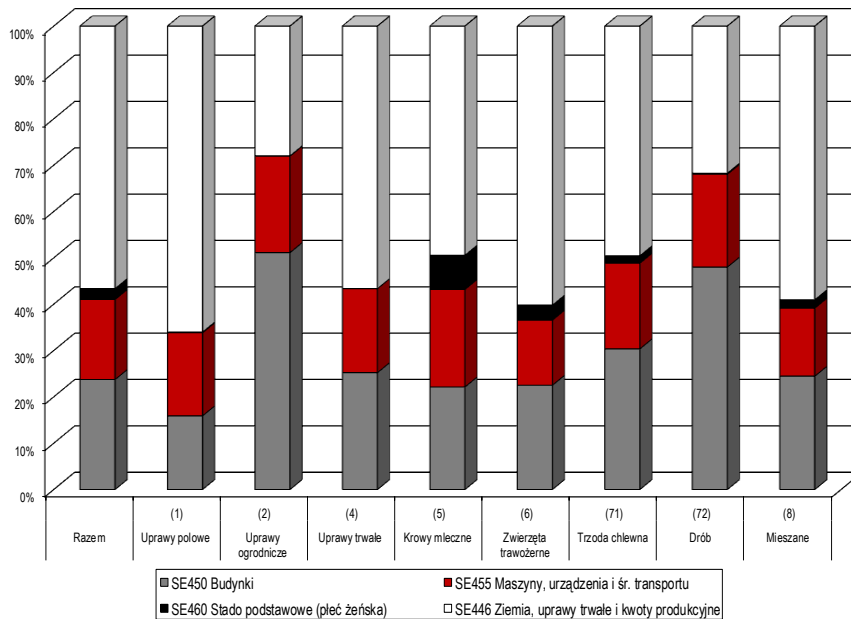
Struktura aktywów jest jednym z czynników decydujących o tempie krążenia środków ulokowanych w gospodarstwie rolnym. Wysoki udział środków trwałych znacznie zmniejsza tempo krążenia środków. Polskie gospodarstwa charakteryzowały się bardzo wysokim udziałem środków trwałych, sięgającym 90,4% w gospodarstwach specjalizujących się w uprawach polowych. Jest to charakterystyczne dla rolnictwa bazującego na własnych zasobach ziemi rolniczej. Najniższy udział środków trwałych obserwowany był w gospodarstwach wyspecjalizowanych w chowie drobiu gdzie osiągnął 81,6% (patrz: Wykres 2.1-27).

Wykres 2.1-27 Struktura aktywów w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych

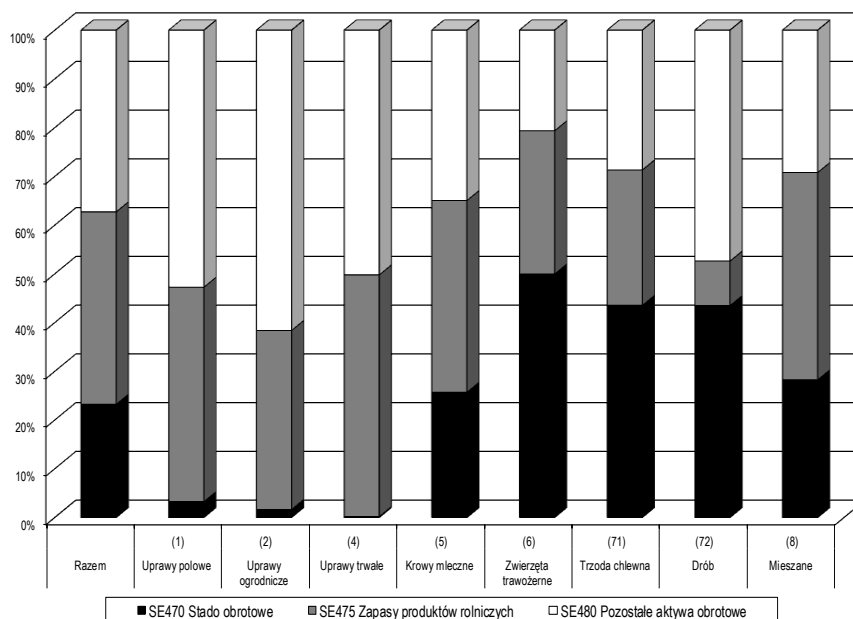
W strukturze aktywów trwałych w większości typów rolniczych dominowała wartość ziemi. Jedynie w gospodarstwach wyspecjalizowanych w uprawach ogrodniczych i w chowie drobiu, w strukturze aktywów trwałych dominowały budynki, które ze względu na specyfikę produkcji decydują o możliwościach wytwórczych. W gospodarstwach wyspecjalizowanych w chowie krów mlecznych oraz w chowie zwierząt trawożernych w strukturze aktywów trwałych zaznaczał się udział zwierząt stada podstawowego (odpowiednio: 7,4% oraz 3,2%). W gospodarstwach z produkcją mieszaną oraz specjalizujących się w chowie trzody chlewnej udział stada podstawowego w aktywach trwałych stanowił odpowiednio: 1,8% - 1,6%, natomiast w pozostałych grupach był bliski 0%. Udział maszyn, urządzeń i środków transportu był w poszczególnych typach gospodarstw na podobnym poziomie i wynosił od 14,1% do 20,8% (patrz: Wykres 2.1-28).

Wykres 2.1-28 Struktura aktywów trwałych w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych

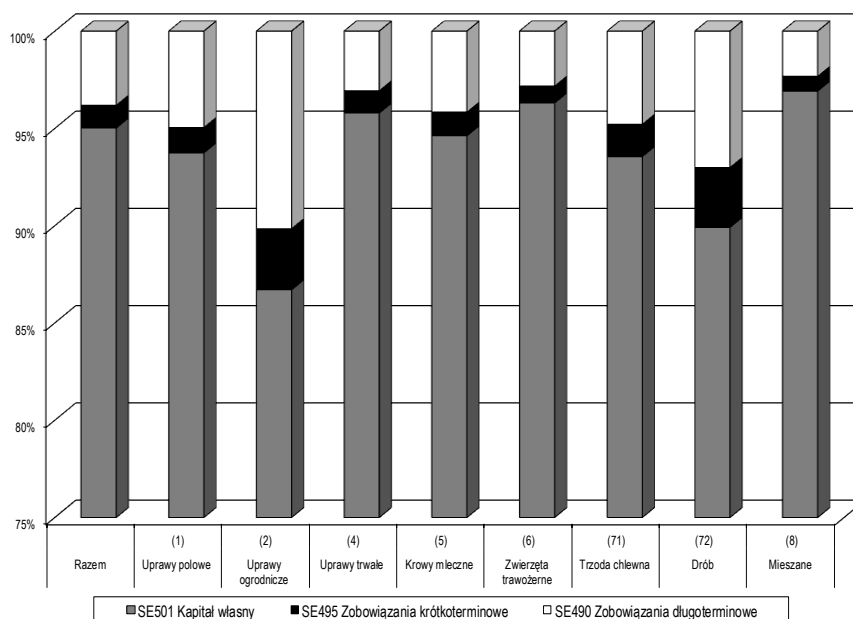
Specyfika produkcji poszczególnych typów rolniczych miała także decydujący wpływ na strukturę aktywów obrotowych. W gospodarstwach specjalizujących się w chowie krów mlecznych oraz w gospodarstwach mieszanych, większą część aktywów obrotowych stanowiły zapasy wytworzonych produktów, zaś w gospodarstwach specjalizujących się w uprawach polowych, ogrodniczych oraz w chowie drobiu pozostałe aktywa obrotowe. W gospodarstwach specjalizujących się w uprawach trwałych na aktywa obrotowe w równej części składały się zapasy produktów rolniczych i pozostałe aktywa obrotowe. W gospodarstwach utrzymujących zwierzęta trawożerne oraz trzodę chlewną w strukturze aktywów obrotowych dominował udział stada obrotowego (patrz: Wykres 2.1-29).

Wykres 2.1-29 Struktura aktywów obrotowych w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych

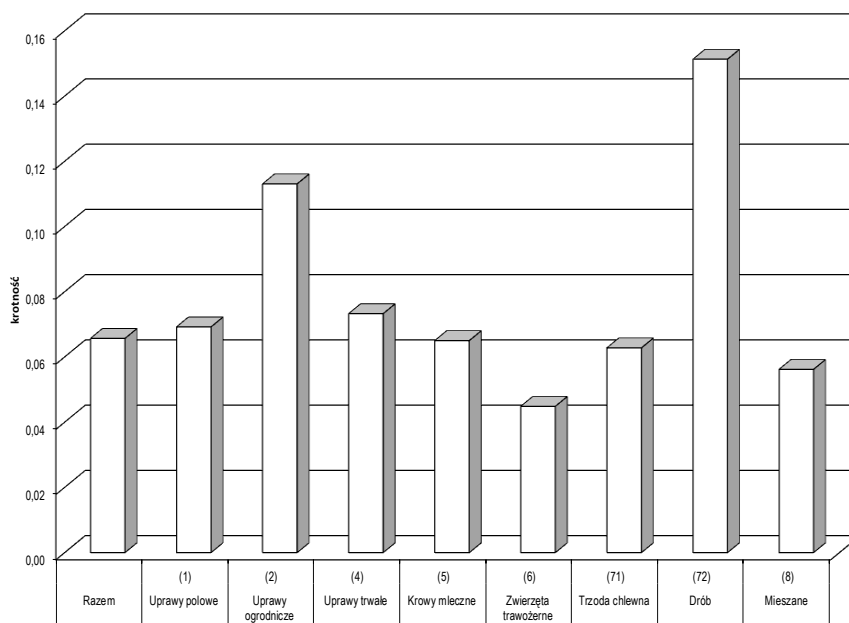
W strukturze pasywów we wszystkich typach rolniczych gospodarstw dominował kapitał własny. Wyższy niż przeciętnie poziom zadłużenia występował w gospodarstwach ogrodniczych (ok. 13,3%). W kapitale obcym wszystkich typów gospodarstw dominowało zadłużenie długoterminowe (69,5% - 79,2% zadłużenia ogółem) (patrz: Wykres 2.1-30).

Wykres 2.1-30 Struktura pasywów w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych

Przepływy pieniężne (2)⁷ ukazują zdolność gospodarstwa rolnego do samofinansowania działalności. Najwyższa relacja tego miernika do aktywów ogółem występuje w gospodarstwach wyspecjalizowanych w chowie drobiu, najniższa natomiast w gospodarstwach utrzymujących zwierzęta trawożerne (Wykres 2.1-31).

Wykres 2.1-31 Relacja przepływów pieniężnych (2) do aktywów ogółem według typów rolniczych

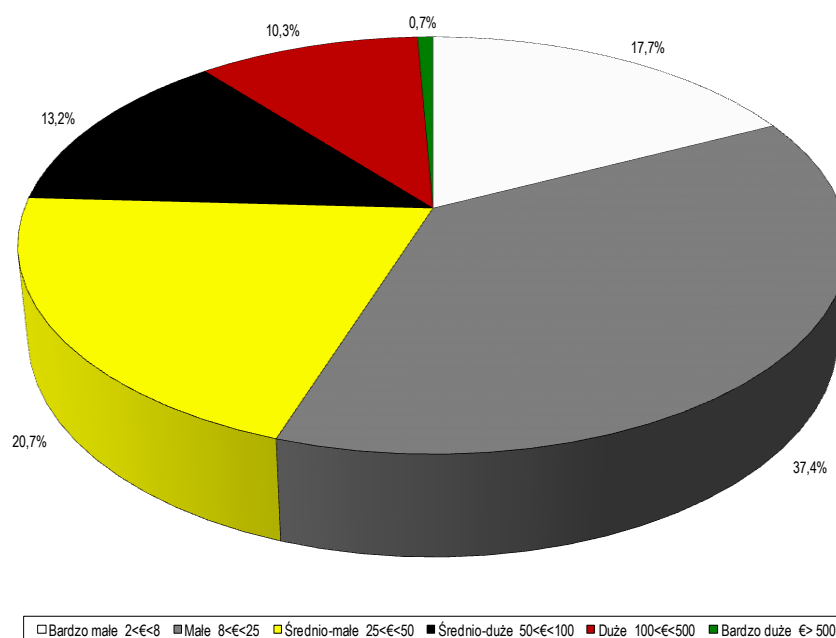
⁷ Przepływ pieniężny (2) (SE530) - ukazuje zdolność gospodarstwa rolnego do samofinansowania swojej działalności i tworzenia oszczędności. Przepływ pieniężny (2) obliczany jest w następujący sposób: Przepływ pieniężny (1) + sprzedaż środków trwałych - zakupy i inwestycje w środkach trwałych + stan zobowiązań na koniec roku - stan zobowiązań na początek roku.

2.2. Wyniki Standardowe według klas wielkości ekonomicznej

2.2.1. Potencjał produkcyjny gospodarstw rolnych osób fizycznych według klas wielkości ekonomicznej

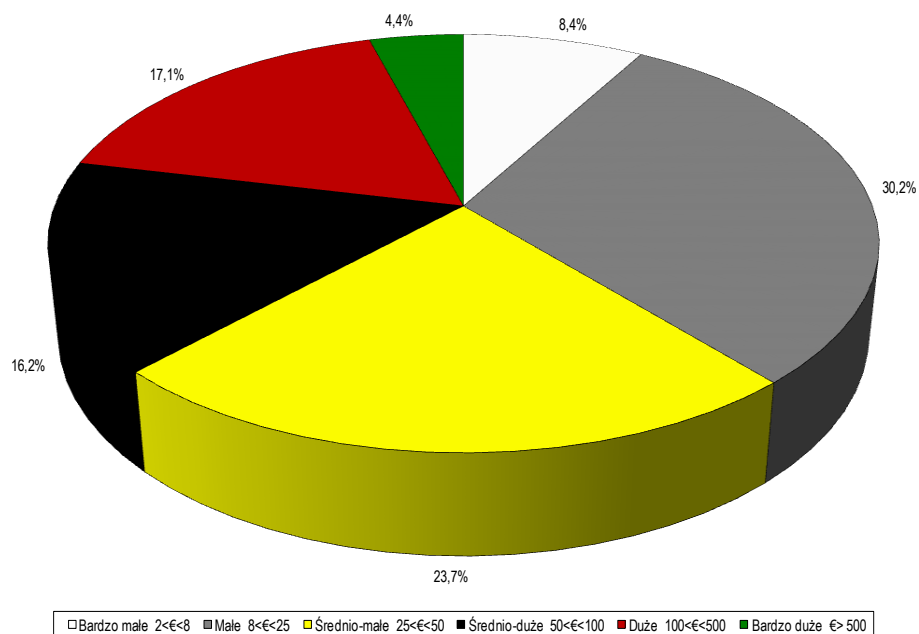
Biorąc pod uwagę obszar użytków rolnych zajmowanych przez poszczególne grupy gospodarstw najbardziej dominującą grupą były gospodarstwa małe (od 8 tys. do 25 tys. euro). Drugą grupą pod względem ilości zajmowanych użytków rolnych były gospodarstwa średnio-małe (od 25 tys. do 50 tys. euro). Gospodarstwa te w sumie zajmowały 58,1% powierzchni użytków rolnych. Gospodarstwa bardzo małe użytkowały 17,7% użytków rolnych (patrz: Wykres 2.2-1).

Wykres 2.2-1 Zasoby ziemi w gospodarstwach rolnych z pola obserwacji Polskiego FADN według klas wielkości ekonomicznej

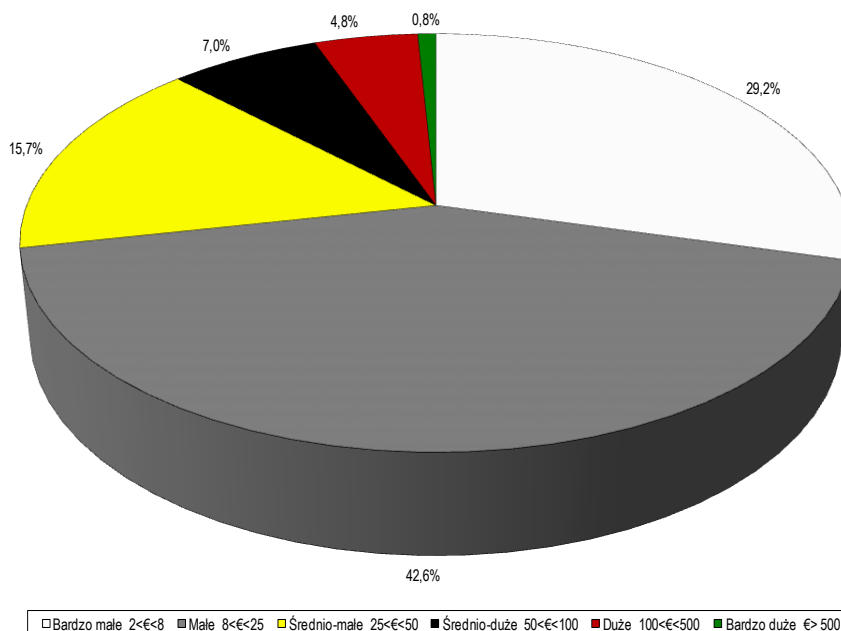
Rozkład pogłowia zwierząt wyrażonego w jednostkach przeliczeniowych zwierząt (LU), wskazuje na przewagę gospodarstw małych nad dużymi w chowie zwierząt. W gospodarstwach tych skoncentrowane było 62,3% ogólnego pogłowia inwentarza żywego przeliczonego na jednostkę LU (patrz: Wykres 2.2-2).

Wykres 2.2-2 Pogłowie zwierząt w polu obserwacji Polskiego FADN według klas wielkości ekonomicznej (w jednostkach przeliczeniowych LU)

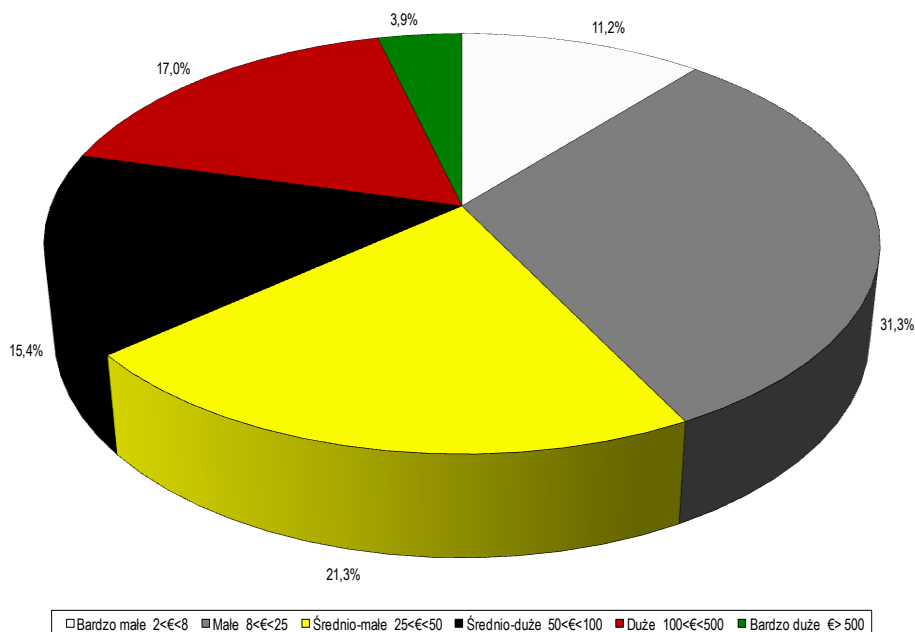
W przypadku rozkładu nakładów pracy określonych w AWU wiodącą rolę odgrywały gospodarstwa bardzo małe i małe, które skupiały 71,8% ogółu nakładów (patrz: Wykres 2.2-3).

Wykres 2.2-3 Nakłady pracy w polu obserwacji Polskiego FADN według klas wielkości ekonomicznej (w osobach przeliczeniowych AWU)

Największy udział w wytwarzaniu Standardowej Produkcji miały gospodarstwa małe (31,3%), a najmniejszy gospodarstwa bardzo duże (3,9%) (patrz: Wykres 2.2-4).

Wykres 2.2-4 Wartość Standardowej Produkcji dla pola obserwacji Polskiego FADN według klas wielkości ekonomicznej

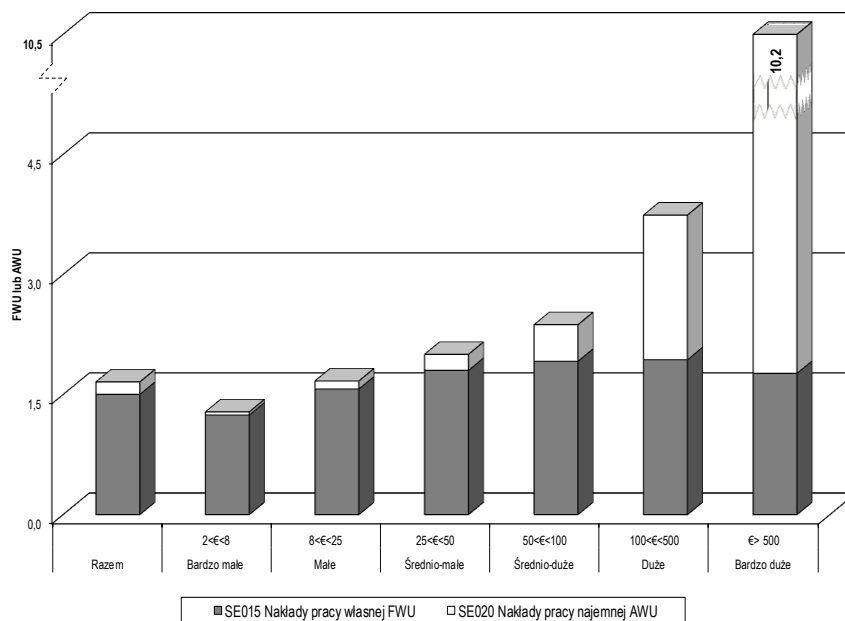

2.2.2. Wyniki działalności gospodarstw rolnych według klas wielkości ekonomicznej

Średnio w gospodarstwach rolnych osób fizycznych nakłady pracy wynosiły 1,7 AWU ze znacznym udziałem pracy własnej (ok. 91%).

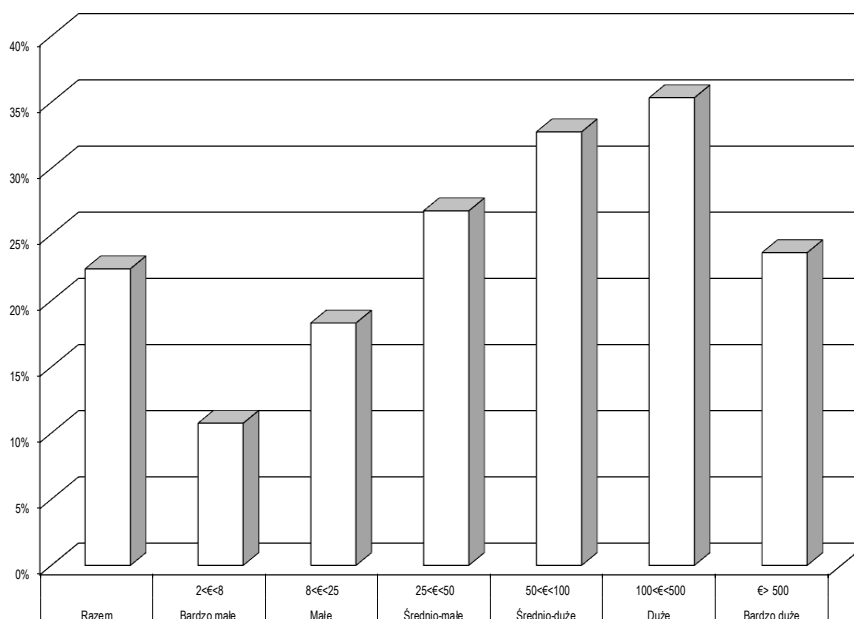
Poziom nakładów pracy rósł wraz ze wzrostem klasy wielkości ekonomicznej. Wykorzystanie własnej siły roboczej we wszystkich klasach wielkości ekonomicznej gospodarstw wynosiło od 1,2 do 1,9 FWU. Gospodarstwa o wielkości ekonomicznej do 100 tys. euro opierały się głównie na własnej sile roboczej, co podkreśla ich rodzinny charakter. W gospodarstwach dużych (100 tys. – 500 tys. euro) przewaga pracy własnej nad najemną była nieznaczna. W gospodarstwach największych (powyżej 500 tys. euro) przewaga pracy najemnej nad własną była prawie 6-krotna (patrz: Wykres 2.2-5).

Wykres 2.2-5 Wielkość i struktura nakładów pracy w przeliczeniu na gospodarstwo według klas wielkości ekonomicznej

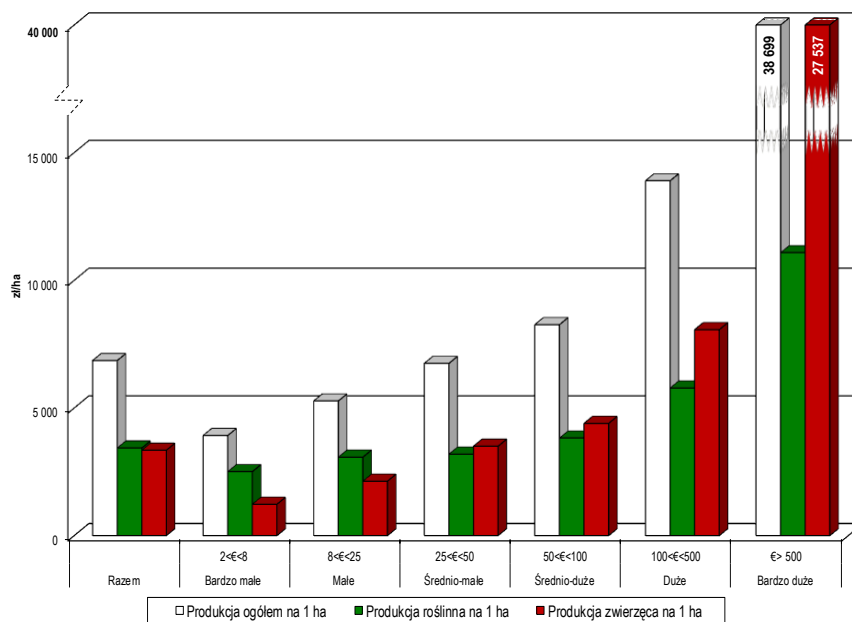
Zasadniczo w strukturze użytków rolnych będących w użytkowaniu gospodarstw, dominowały grunty własne. Udział dzierżawy rósł wraz ze zwiększaniem się wielkości ekonomicznej gospodarstw: z ok. 11% w gospodarstwach bardzo małych (od 2 tys. do 8 tys. euro) do ok. 35% w gospodarstwach dużych (od 100 tys. do 500 tys. euro). Natomiast w gospodarstwach bardzo dużych (powyżej 500 tys. euro) udział ten zmniejszył się i wyniósł ok. 24% (patrz: Wykres 2.2-6).

Wykres 2.2-6 Udział dodzierżawionych użytków rolnych w całkowitej powierzchni użytków rolnych gospodarstwa według klas wielkości ekonomicznej

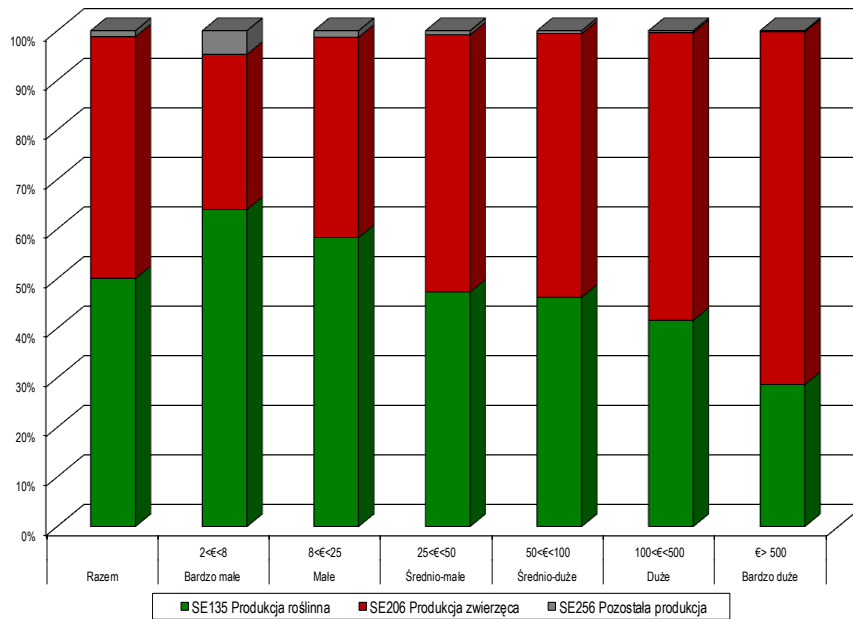
Produktywność ziemi mierzona wartością produkcji ogółem na 1 ha użytków rolnych średnio wynosiła 6 854 zł/ha dla ogółu gospodarstw osób fizycznych i wzrastała wraz z klasą wielkości ekonomicznej od 3 921 zł/ha do 38 699 zł/ha. Gospodarstwa największe osiągnęły prawie 10-krotnie lepsze wyniki produkcji w przeliczeniu na 1 ha niż gospodarstwa bardzo małe (patrz: Wykres 2.2-7).

Wykres 2.2-7 Produkcja na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według klas wielkości ekonomicznej

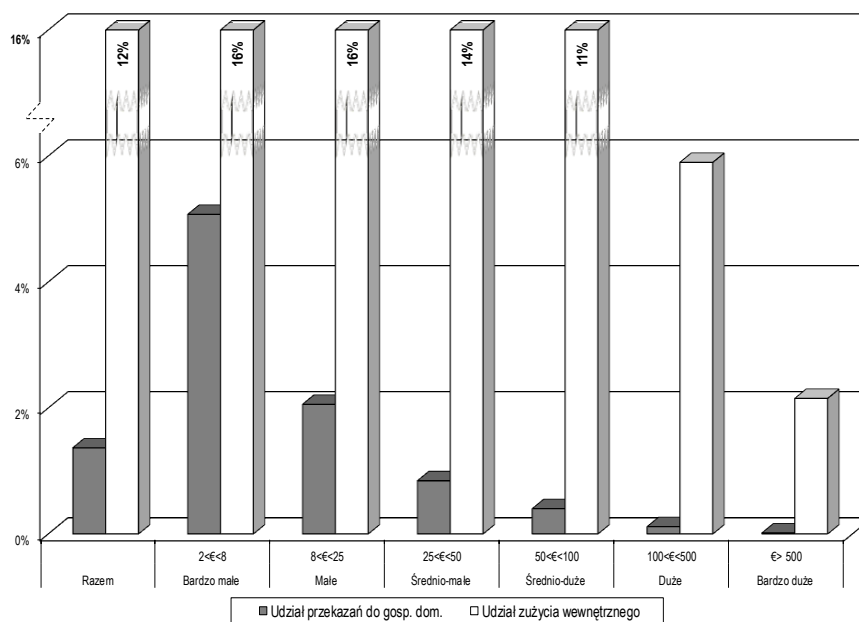
W gospodarstwach bardzo małych i małych w strukturze produkcji ogółem dominowała produkcja roślinna. Pozostała produkcja nie miała istotnego wpływu na wartość wytworzonej produkcji ogółem, a jej udział malał wraz ze wzrostem siły ekonomicznej gospodarstwa, od 5% w gospodarstwach bardzo małych (od 2 tys. do 8 tys. euro) do 0,2% w gospodarstwach bardzo dużych (powyżej 500 tys. euro) (patrz: Wykres 2.2-8).

Wykres 2.2-8 Struktura produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej

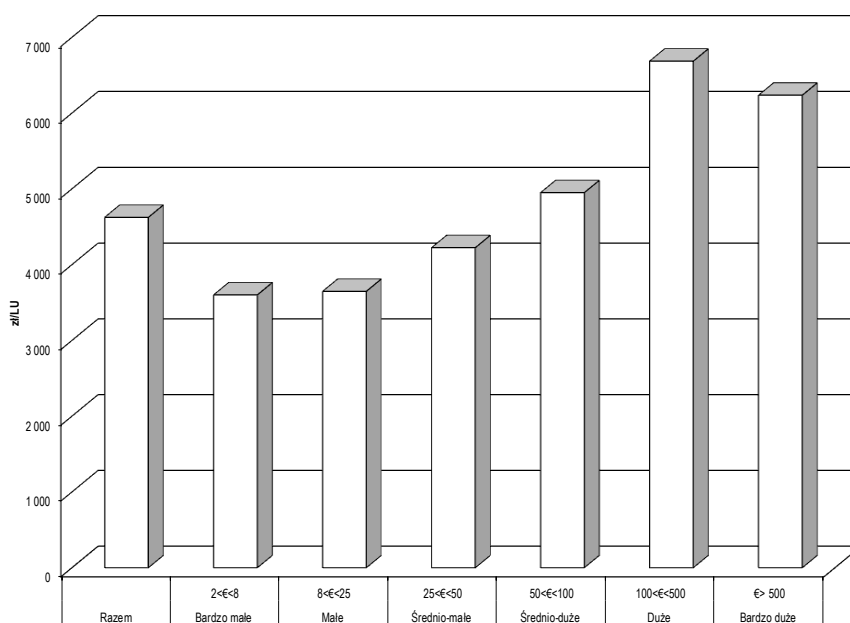
Wraz ze wzrostem klasy wielkości ekonomicznej przekazania produktów i usług do gospodarstwa domowego zajmowały w strukturze produkcji coraz mniejszy udział. Zużycie wewnętrzne najmniejsze było w gospodarstwach bardzo dużych (powyżej 500 tys. euro) i wynosiło ok. 2%, natomiast w gospodarstwach bardzo małych i małych stanowiło ok. 16% (patrz: Wykres 2.2-9).

Wykres 2.2-9 Udział przekazania produktów do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej

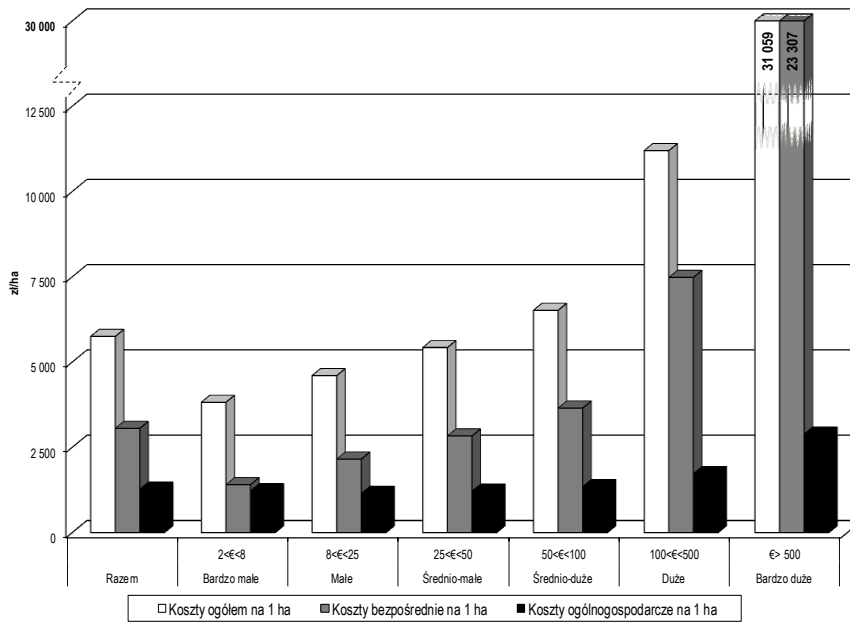
Wartość produkcji zwierzęcej na 1 LU średnio dla gospodarstw osób fizycznych wyniosła 4 623 zł/LU. Wraz ze wzrostem klasy wielkości ekonomicznej następował jej wzrost do klasy gospodarstw dużych, w których produktywność zwierząt wyniosła 6 684 zł/LU (dla porównania w gospodarstwach bardzo małych wartość ta wyniosła 3 599 zł/LU). Wynika to z kierunku specjalizacji i struktury produkcji tych gospodarstw (patrz: Wykres 2.2-10 oraz Wykres 2.2-8).

Wykres 2.2-10 Produkcja zwierzęca na 1 LU według klas wielkości ekonomicznej

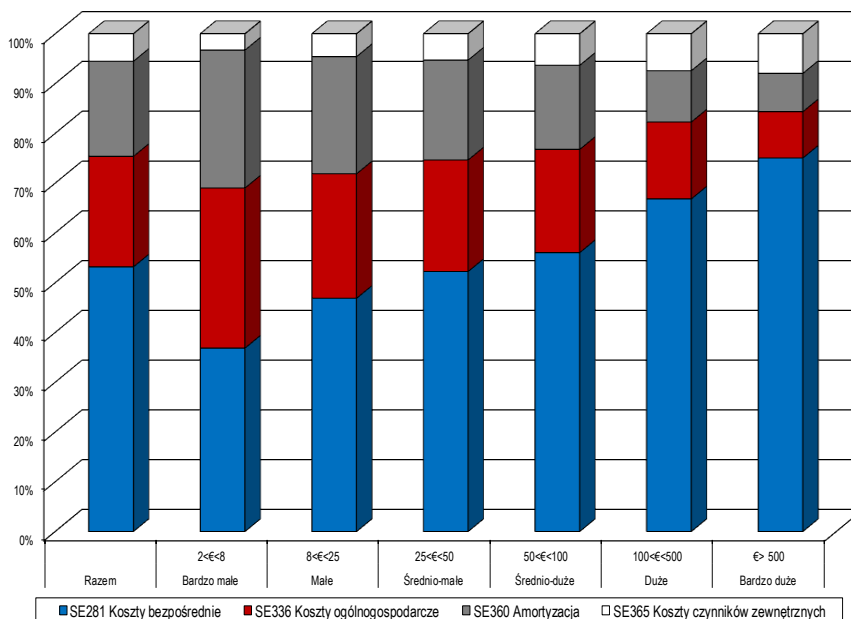
Intensywność produkcji, określona na podstawie poniesionych kosztów ogółem na 1 ha użytków rolnych, zwiększała się wraz ze wzrostem klasy wielkości ekonomicznej gospodarstw. Z kolei poziom kosztów ogólnogospodarczych najniższy był w grupie gospodarstw małych natomiast najwyższy w gospodarstwach bardzo dużych, w których wynosił ok. 2 891 zł/ha (patrz: Wykres 2.2-11).

Wykres 2.2-11 Koszty produkcji na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według klas wielkości ekonomicznej

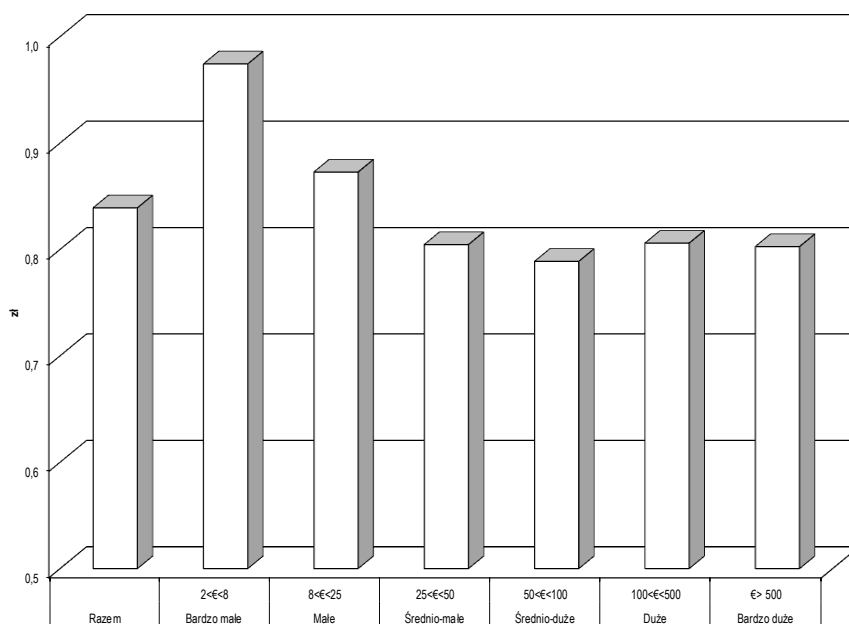
W strukturze kosztów ogółem udział kosztów bezpośrednich rósł wraz ze wzrostem klasy wielkości ekonomicznej. Natomiast udział amortyzacji w kosztach malał wraz ze wzrostem klasy wielkości ekonomicznej (z ok. 28% do ok. 8%). Ta ostatnia zależność może świadczyć o zbyt dużym umaszynowaniu małych gospodarstw – w takim wypadku koszty utrzymania znacznej liczby nie wykorzystanych w pełni środków trwałych zmniejszają dochód gospodarstw. Udział kosztów ogólnogospodarczych malał wraz ze wzrostem klasy wielkości ekonomicznej (z ok. 32% do ok. 9%) (patrz: Wykres 2.2-12).

Wykres 2.2-12 Struktura kosztów ogółem według klas wielkości ekonomicznej

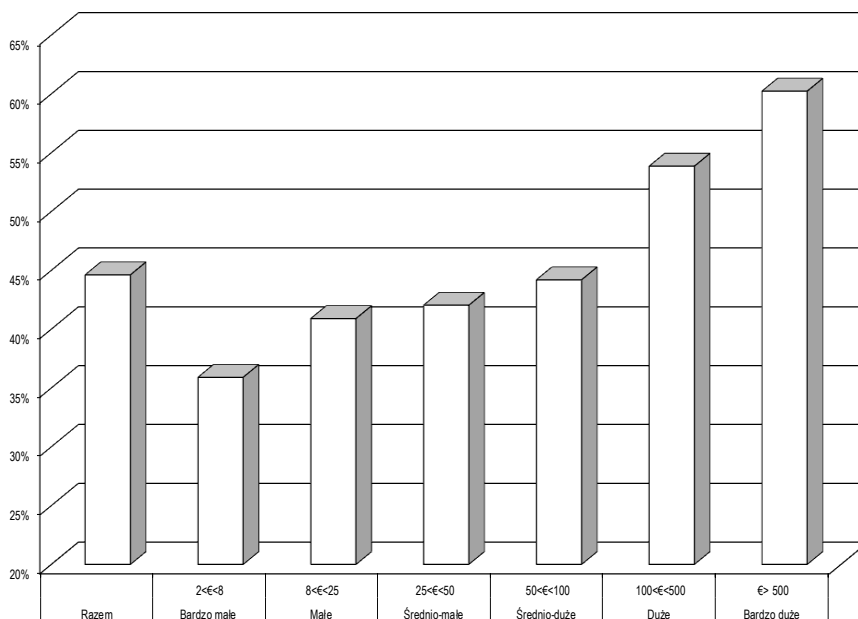
Analiza kosztu wytworzenia 1 zł produkcji pokazuje, że w 2013 roku w najmniej korzystnej sytuacji były gospodarstwa bardzo małe (od 2 tys. do 8 tys. euro). W celu wytworzenia 1 zł produkcji ogółem musiały zaangażować 0,97 zł kosztów. Najlepsza sytuacja wystąpiła w gospodarstwach średnio-dużych (od 50 tys. do 100 tys. euro). Aby wytworzyć 1 zł produkcji ogółem ponosiły one koszty ogółem na poziomie 0,79 zł (patrz: Wykres 2.2-13).

Wykres 2.2-13 Koszt wytworzenia 1 zł produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej

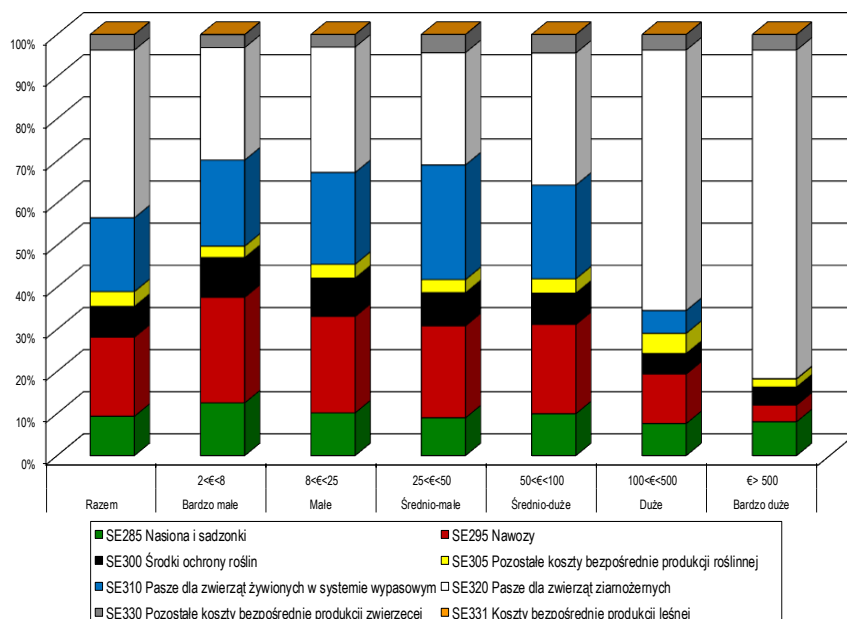
Relacja kosztów bezpośrednich do produkcji ogółem wykazywała tendencję rosnącą wraz ze zwiększaniem się klasy wielkości ekonomicznej gospodarstw. Najniższa była w gospodarstwach bardzo małych (od 2 tys. do 8 tys. euro), w których wynosiła ok. 36%. Maksymalny poziom kosztów bezpośrednich w porównaniu do produkcji ogółem (ok. 60%) osiągnęły gospodarstwa bardzo duże (powyżej 500 tys. euro) (patrz: Wykres 2.2-14).

Wykres 2.2-14 Relacja kosztów bezpośrednich do produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej

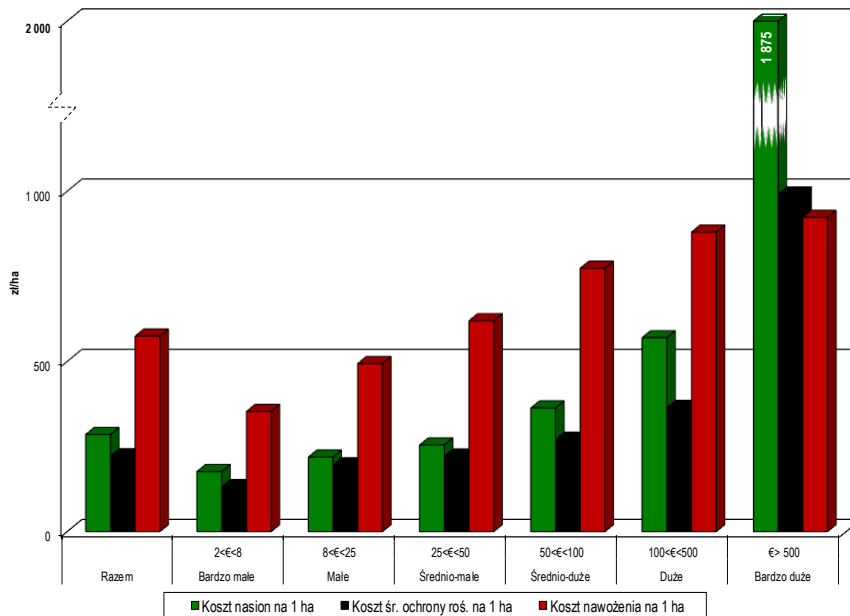
Największy udział w strukturze kosztów bezpośrednich zajmowały pasze dla zwierząt ziarnożernych, osiągając w przypadku gospodarstw bardzo dużych (powyżej 500 tys. euro) poziom 78%. Udział kosztu nawozów małał wraz ze zwiększaniem się klasy wielkości ekonomicznej gospodarstw od 25% do 4%. Udział kosztów pasz zwierząt żywionych w systemie wypasowym w strukturze kosztów bezpośrednich najwyższy był w gospodarstwach średnio-małych (od 25 tys. do 50 tys. euro) i wynosił 27%, a najniższy w gospodarstwach bardzo dużych (powyżej 500 tys. euro), w których stanowił 0,1%. Udział kosztu środków ochrony roślin małał wraz ze wzrostem klasy wielkości ekonomicznej (od 9% do 4%) (patrz: Wykres 2.2-15).

Wykres 2.2-15 Struktura kosztów bezpośrednich według klas wielkości ekonomicznej

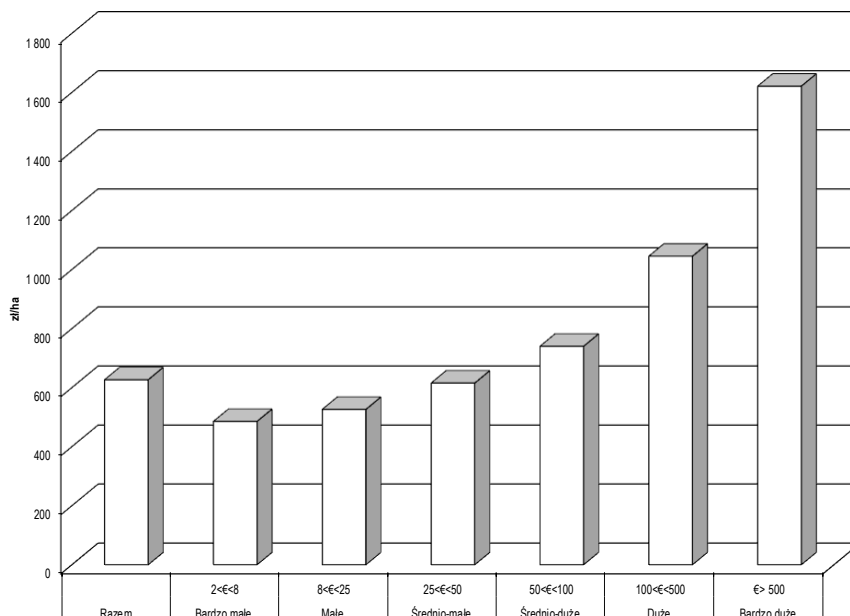
Koszty nasion, nawożenia i środków ochrony roślin w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych bardzo silnie związane były z klasą wielkości ekonomicznej gospodarstw. Koszt nawozów w gospodarstwach bardzo dużych był 2,6-krotnie wyższy niż w gospodarstwach bardzo małych. Koszty ochrony roślin w przeliczeniu na 1 ha rosły wraz ze wzrostem klasy wielkości ekonomicznej. Koszt nasion w gospodarstwach bardzo dużych był ponad 3-krotnie wyższy niż w gospodarstwach dużych i ponad 10-krotnie wyższy niż w gospodarstwach bardzo małych (patrz: Wykres 2.2-16).

Wykres 2.2-16 Koszty nasion, nawożenia i środków ochrony roślin na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według klas wielkości ekonomicznej

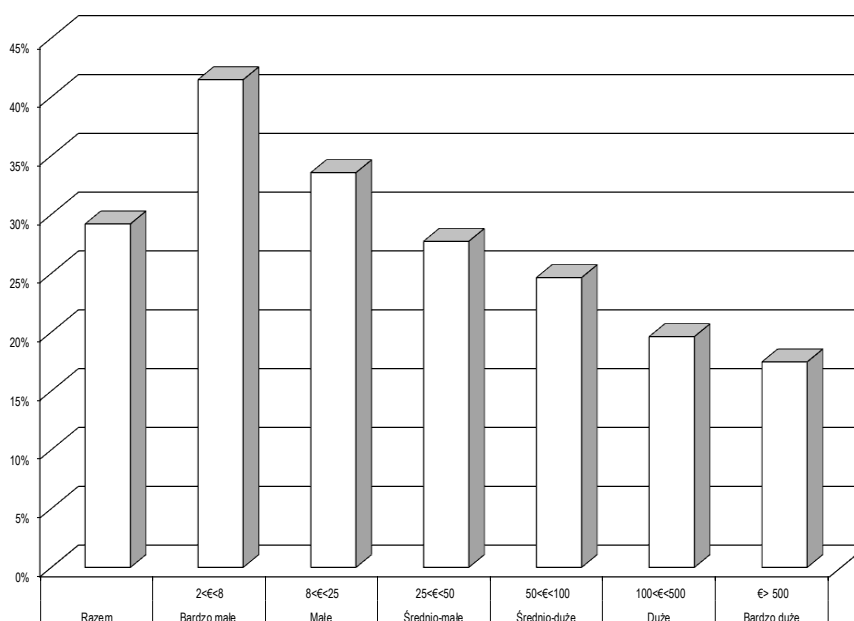
Z wielkością ekonomiczną bardzo wyraźnie wiązały się również koszty energii i paliw silnikowych i grzewczych ponoszone na 1 ha użytków rolnych. W gospodarstwach największych (powyżej 500 tys. euro) pozycja ta była ponad 3-krotnie wyższa niż w gospodarstwach najmniejszych (od 2 tys. do 8 tys. euro) (patrz: Wykres 2.2-17).

Wykres 2.2-17 Koszty energii elektrycznej i paliw na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według klas wielkości ekonomicznej

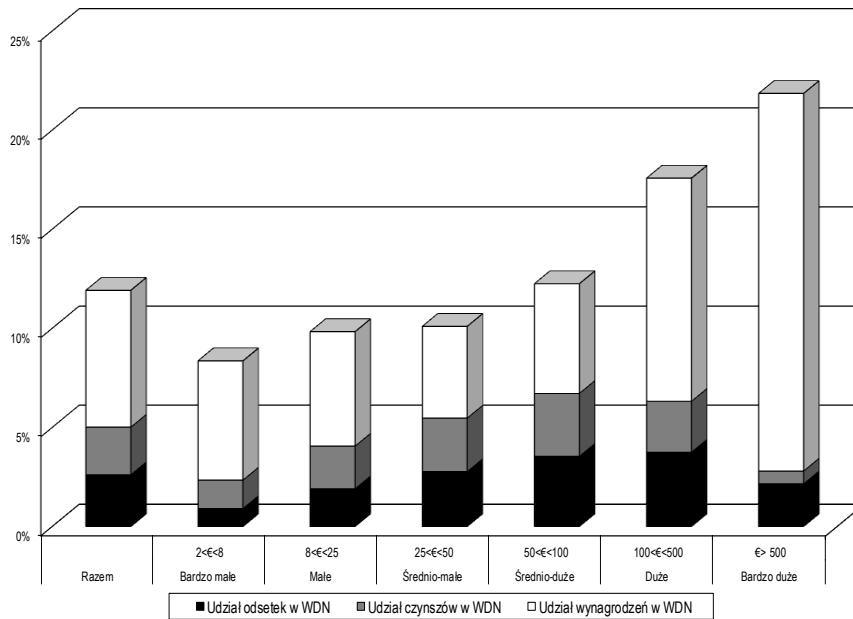
Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto wykazywał tendencję malejącą wraz ze wzrostem klasy wielkości ekonomicznej gospodarstwa. Amortyzacja stanowiła 41% wartości dodanej brutto w gospodarstwach bardzo małych (od 2 tys. do 8 tys. euro) i jej udział w wartości dodanej brutto zmalał do 17% w gospodarstwach bardzo dużych (powyżej 500 tys. euro) (patrz: Wykres 2.2-18). Tak jak wykazano analizując Wykres 2.2-12 potwierdza to prawidłowość niepełnego negatywnego wpływu zbyt dużej liczby maszyn na dochód.

Wykres 2.2-18 Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto według klas wielkości ekonomicznej

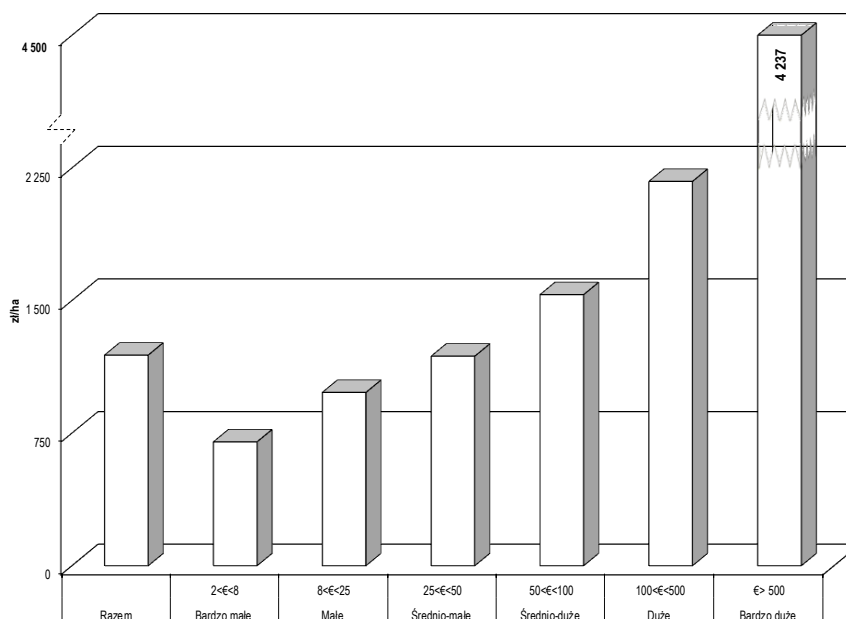
Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto najwyższy był w gospodarstwach bardzo dużych i wynosił 22%. Potwierdza to fakt znacznie intensywniejszego wykorzystania czynników zewnętrznych. Znaczącym elementem był w tych gospodarstwach koszt pracy najemnej (porównaj Wykres 2.2-5), której opłata stanowiła 87% wartości tych kosztów, a stosunek do wartości dodanej netto wynosił 19%. Gospodarstwa te były więc najbardziej wrażliwe na wahania poziomu cen czy zmiany w dostępności wymienionych czynników (patrz: Wykres 2.2-19).

Wykres 2.2-19 **Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto według klas wielkości ekonomicznej**

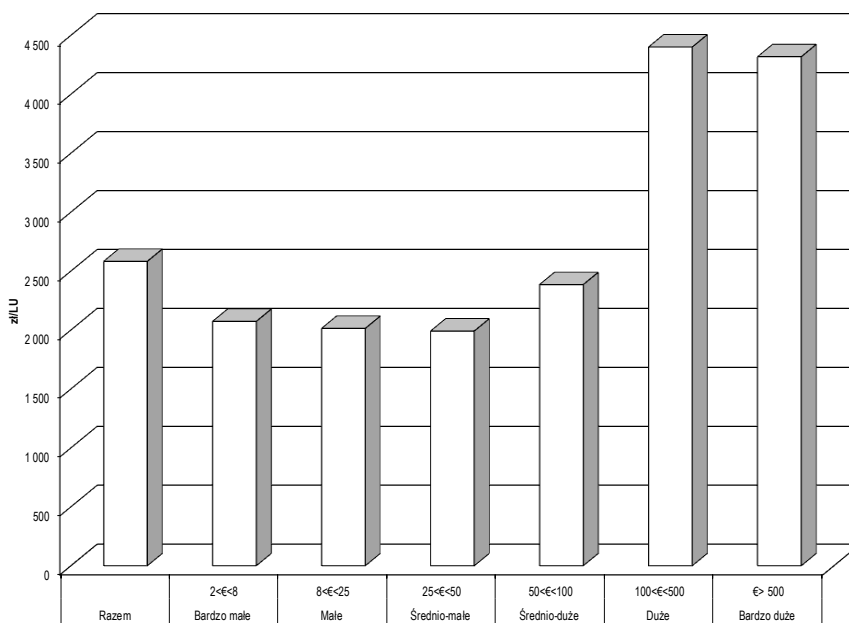
Koszty bezpośrednie produkcji roślinnej na 1 ha wykazywały tendencję wzrostową wraz ze wzrostem klasy wielkości ekonomicznej gospodarstw. W grupie gospodarstw bardzo małych wynosiły one 700 zł/ha natomiast w grupie gospodarstw bardzo dużych 4 237 zł/ha (Wykres 2.2-20).

Wykres 2.2-20 **Koszty bezpośrednie produkcji roślinnej na 1 ha według klas wielkości ekonomicznej**

W przypadku kosztów bezpośrednich produkcji zwierzęcej na 1 LU największe koszty wystąpiły w gospodarstwach dużych (od 100 tys. do 500 tys. euro) i wyniosły 4 400 zł/LU. Najniższe koszty (1 990 zł/LU) wystąpiły w gospodarstwach średnio-małych (od 25 tys. do 50 tys. euro) (Wykres 2.2-21).

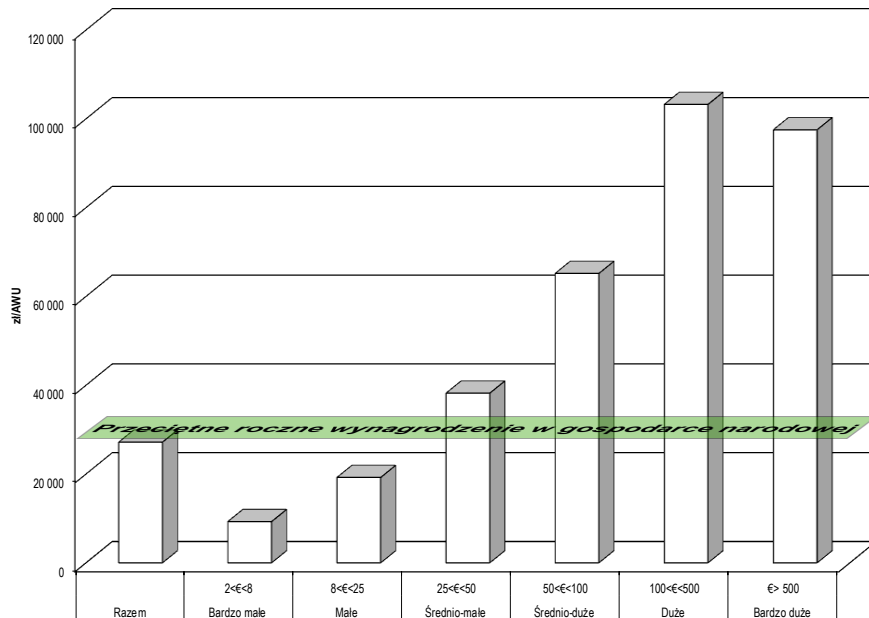
Wykres 2.2-21 Koszty bezpośrednie produkcji zwierzęcej na 1 LU według klas wielkości ekonomicznej

W wartości dodanej netto wypracowanej w gospodarstwach osób fizycznych na osobę pełnozatrudnioną występowały zasadnicze różnice w poszczególnych grupach gospodarstw. Granicą było w tym przypadku 25 tys. euro. Gospodarstwa o wielkości przekraczającej ten próg uzyskały wartość dodaną netto na osobę pełnozatrudnioną przewyższającą przeciętne wynagrodzenie netto w gospodarce narodowej⁸, podczas gdy gospodarstwa o klasie wielkości ekonomicznej poniżej 25 tys. euro osiągnęły zdecydowanie gorsze wyniki. W gospodarstwach tych stosunek wartości dodanej netto na jednego pełnozatrudnionego do przeciętnego wynagrodzenia netto w gospodarce narodowej stanowił odpowiednio: 31% w gospodarstwach bardzo małych oraz 64% w gospodarstwach małych (patrz: Wykres 2.2-22).

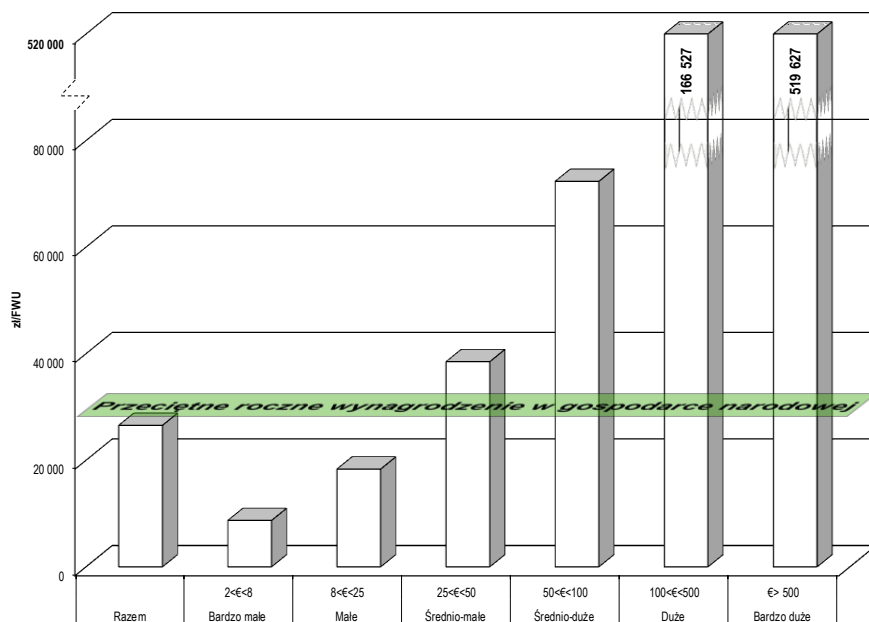
⁸ Przeciętne roczne wynagrodzenie netto w gospodarce narodowej = 29 798 zł w 2013 r. Szacunek własny, na podstawie danych GUS wynagrodzenia brutto.

Wykres 2.2-22 Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas wielkości ekonomicznej

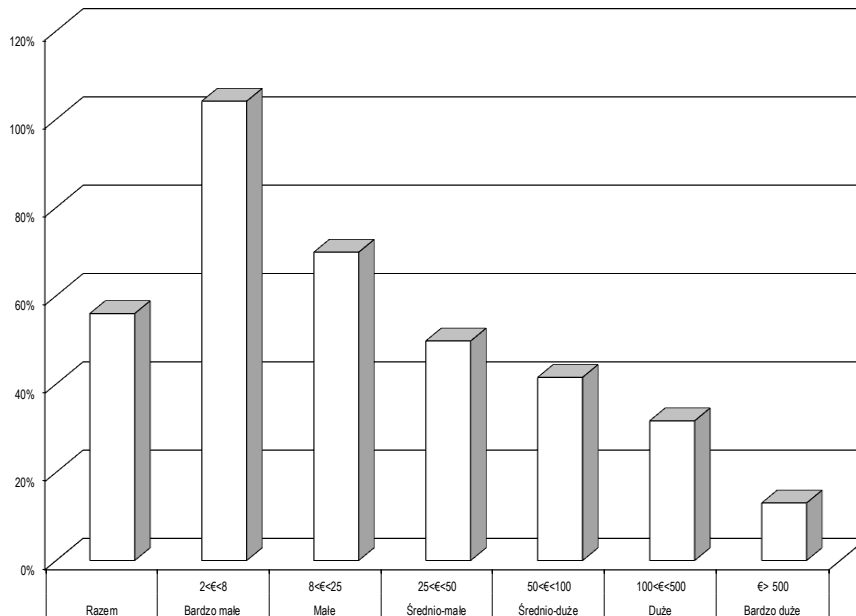
Analizując rozkład dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego (DzRGR) przypadającego na osobę pełnozatrudnioną rodziny (FWU) również granicą było 25 tys. euro. Skala dysproporcji była zdecydowanie większa niż przy wartości dodanej netto w przeliczeniu na osobę pełnozatrudnioną. Szczególnie wyraźnie widać to w grupie gospodarstw bardzo dużych (powyżej 500 tys. euro), w których dochód na pełnozatrudnionego członka rodziny wypracowany przez gospodarstwo był około 17-krotnie większy niż przeciętne wynagrodzenie netto w gospodarce narodowej. Miało to związek ze znacznym zaangażowaniem najemnej pracy w działalności tych gospodarstw (porównaj Wykres 2.2-5). W gospodarstwach bardzo małych (poniżej 8 tys. euro) DzRGR w przeliczeniu na FWU stanowił 29% przeciętnego wynagrodzenia netto w gospodarce narodowej, natomiast w gospodarstwach małych 62 % (patrz: Wykres 2.2-23).

Wykres 2.2-23 Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na osobę pełnozatrudnioną rodziny w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas wielkości ekonomicznej

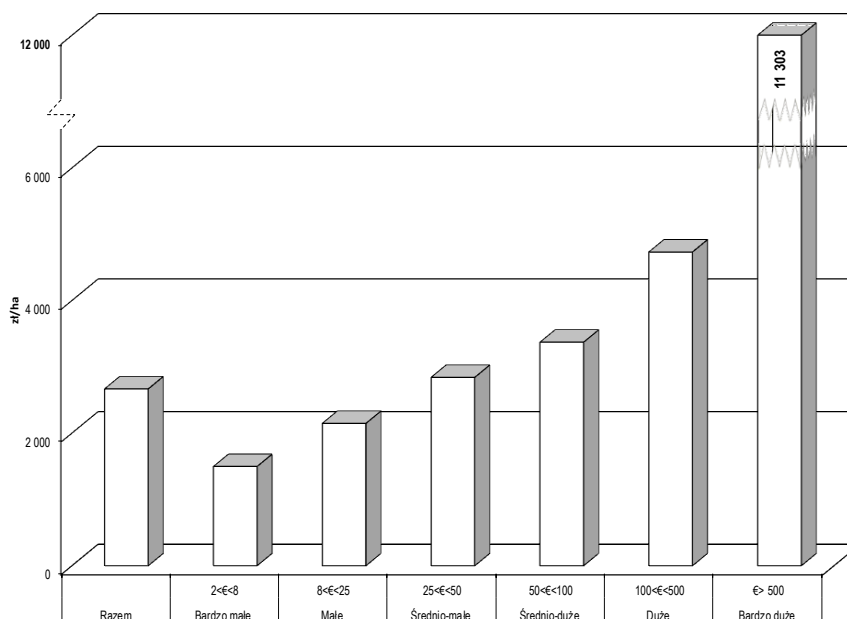
Największa relacja dopłat do działalności operacyjnej do dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego (104%) występowała w gospodarstwach bardzo małych (od 2 tys. do 8 tys. euro). Wartość tej relacji zmniejszała się wraz ze wzrostem klasy wielkości ekonomicznej osiągając poziom 13% w przypadku gospodarstw bardzo dużych (powyżej 500 tys. euro) (patrz: Wykres 2.2-24).

Wykres 2.2-24 Relacja dopłat do działalności operacyjnej do dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego według klas wielkości ekonomicznej

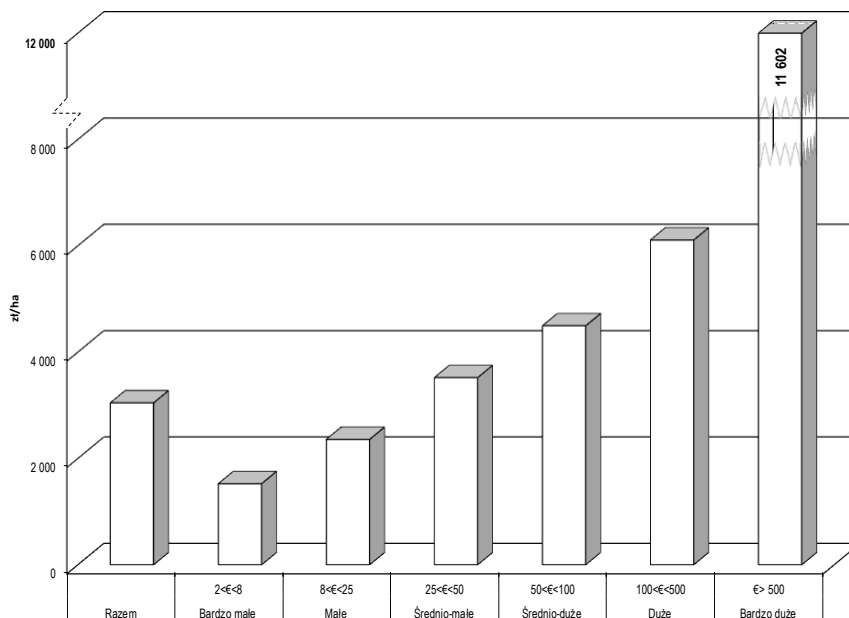
Wartość dodana netto przypadająca na 1 hektar użytków rolnych pozwala określić efektywność gospodarowania w danej grupie gospodarstw. Wartość ta rośnie w miarę wzrostu klasy wielkości ekonomicznej gospodarstw i w przypadku gospodarstw bardzo dużych (powyżej 500 tys. euro) wynosiła ok. 11 303 zł/ha – dla porównania w gospodarstwach bardzo małych (od 2 tys. do 8 tys. euro) było to ok. 1 495 zł/ha (Wykres 2.2-25).

Wykres 2.2-25 Wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej

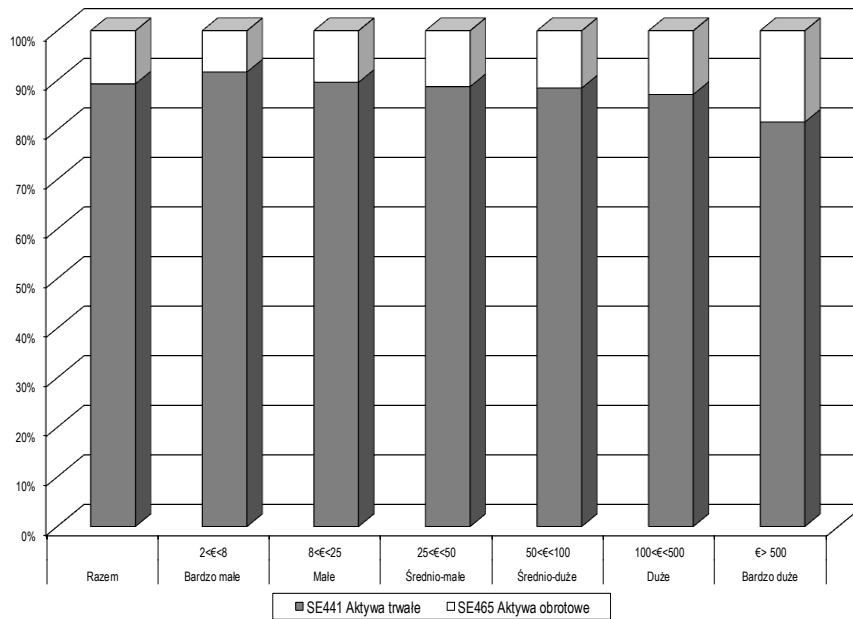
W przypadku dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego przypadającego na 1 hektar własnych użytków rolnych wartości zjawiska układają się podobnie jak na wykresie poprzednim (porównaj: Wykres 2.2-25 i patrz: Wykres 2.2-26).

Wykres 2.2-26 Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na 1 ha powierzchni własnych użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej

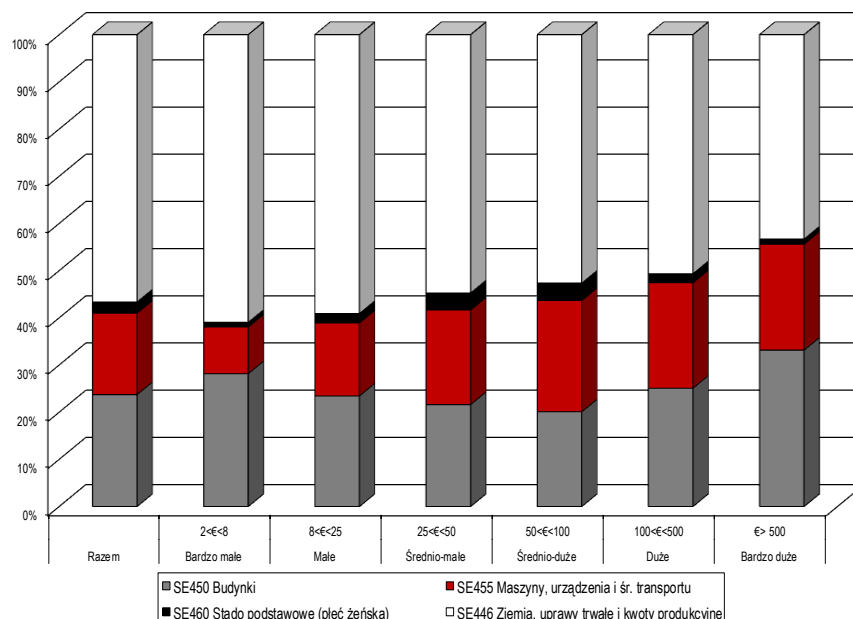
Wraz ze zmianą klasy wielkości ekonomicznej gospodarstw zmianie ulegała również struktura aktywów w gospodarstwach rolnych. Udział aktywów trwałych zmniejszał się wraz ze wzrostem siły ekonomicznej gospodarstwa (z 92% w gospodarstwach bardzo małych do 82% w gospodarstwach bardzo dużych) (patrz: Wykres 2.2-27).

Wykres 2.2-27 Struktura aktywów w gospodarstwach rolnych według klas wielkości ekonomicznej

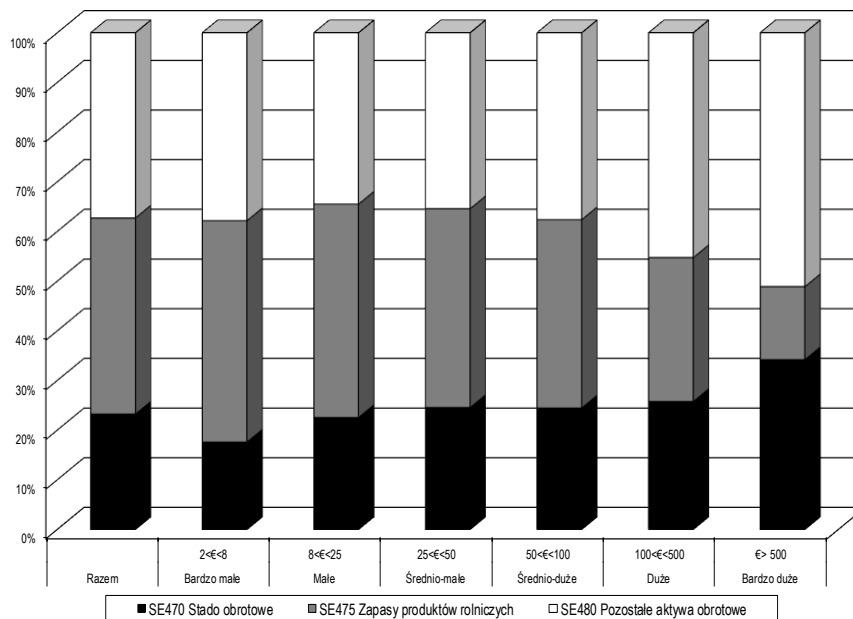
W strukturze aktywów trwałych wszystkich gospodarstw dominowały ziemia, uprawy trwałe i kwoty produkcyjne. Udział tych środków malał z 61% w gospodarstwach bardzo małych do 43% w gospodarstwach bardzo dużych. Najwyższy udział maszyn, urządzeń i środków transportu (24%) wystąpił w gospodarstwach średnio-dużych, a budynków - w gospodarstwach bardzo dużych (33%) (patrz: Wykres 2.2-28).

Wykres 2.2-28 Struktura aktywów trwałych w gospodarstwach rolnych według klas wielkości ekonomicznej

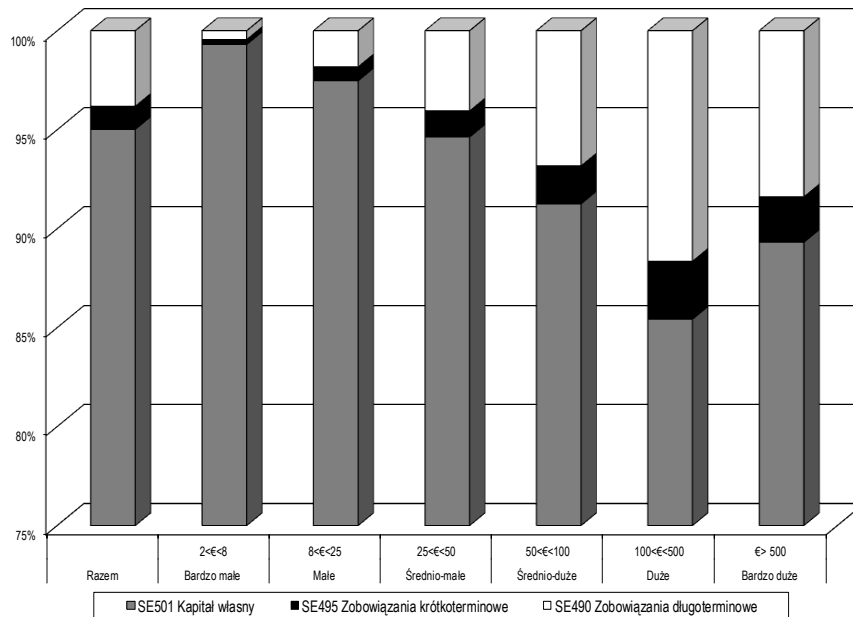
W strukturze aktywów obrotowych gospodarstw do klasy wielkości ekonomicznej 100 tys. euro dominowały zapasy produktów rolniczych. W gospodarstwach dużych i bardzo dużych największy udział w aktywach obrotowych stanowiły pozostałe aktywa obrotowe. Stado obrotowe największy udział (34%) miało w gospodarstwach bardzo dużych (ponad 500 tys. euro), a najmniejszy (18%) w gospodarstwach bardzo małych (od 2 tys. do 8 tys. euro) (patrz: Wykres 2.2-29).

Wykres 2.2-29 Struktura aktywów obrotowych w gospodarstwach rolnych według klas wielkości ekonomicznej

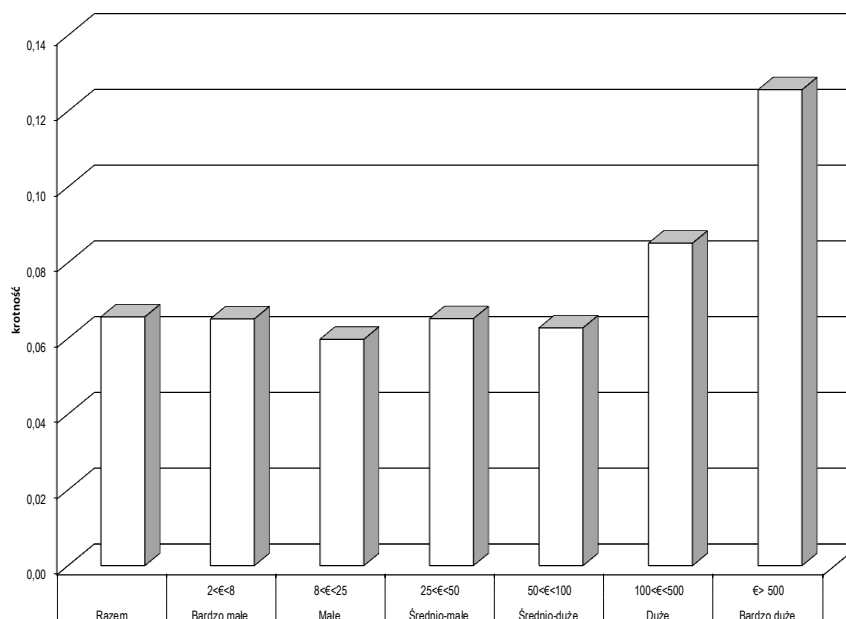
Struktura pasywów wykazywała również silny związek z klasą wielkości ekonomicznej gospodarstw. Im silniejsze ekonomicznie gospodarstwa, tym większy udział kapitałów obcych w finansowaniu majątku. Zadłużenie gospodarstw dużych (od 100 do 500 tys. euro) wynosiło 15%. W strukturze zobowiązań we wszystkich gospodarstwach przeważały kredyty długoterminowe (patrz: Wykres 2.2-30).

Wykres 2.2-30 Struktura pasywów w gospodarstwach rolnych według klas wielkości ekonomicznej

Relacja przepływów pieniężnych (2) do aktywów ogółem określa stopę zwrotu z zainwestowanego kapitału⁹. Najwyższa relacja (na poziomie 0,13) wystąpiła w gospodarstwach bardzo dużych. W gospodarstwach do 100 tys. euro kształtowała się na poziomie 0,06-0,07, natomiast w gospodarstwach dużych 0,09 (patrz: Wykres 2.2-31).

Wykres 2.2-31 Relacja przepływów pieniężnych (2) do aktywów ogółem według klas wielkości ekonomicznej

⁹ Przepływ pieniężny (2) ukazuje zdolność gospodarstwa rolnego do samofinansowania swojej działalności i tworzenia oszczędności. Przepływ pieniężny (2) obliczany jest w następujący sposób: Przepływ pieniężny (1) + sprzedaż środków trwałych - zakupy i inwestycje w środkach trwałych + stan zobowiązań na koniec roku - stan zobowiązań na początek roku.

Wnioski

1. Wyniki prezentowane w niniejszym opracowaniu są średnimi ważonymi dla gospodarstw rolnych osób fizycznych prowadzących rachunkowość rolną w ramach Polskiego FADN. W badanej zbiorowości nie występują gospodarstwa o wielkości ekonomicznej poniżej 4 tys. euro Standardowej Produkcji. Od roku obrachunkowego 2013 wyniki gospodarstw rolnych osób fizycznych są reprezentatywne dla tej grupy gospodarstw z pola obserwacji. Należy więc zachować ostrożność przy porównaniu danych roku 2013 z danymi roku 2012, kiedy wyniki prezentowano w formie średnich arytmetycznych z badanej próby.
2. Analiza gospodarstw rolnych osób fizycznych z pola obserwacji Polskiego FADN pogrupowanych według typów rolniczych wykazała, że w roku 2013 gospodarstwa wyspecjalizowane w uprawach trwałych, w chowie zwierząt ziarnożernych oraz gospodarstwa mieszane nie wypracowały wartości dodanej netto na osobę pełnozatrudnioną na poziomie przeciętnego rocznego wynagrodzenia w gospodarce narodowej, wynoszącego 29 798 zł. W przypadku dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego na osobę pełnozatrudnioną rodziny słabsze wyniki niż średnie roczne wynagrodzenie osiągnęły gospodarstwa wyspecjalizowane w chowie zwierząt ziarnożernych oraz gospodarstwa mieszane. Gospodarstwa bardzo małe i małe (od 2 tys. euro do 25 tys. euro) nie zdołały osiągnąć wartości dodanej netto na osobę pełnozatrudnioną ani dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego na pełnozatrudnioną osobę nieopłaconą na poziomie średniego wynagrodzenia. Biorąc pod uwagę klasy wielkości ekonomicznej gospodarstw granicą było osiągnięcie tak zdefiniowanej sprawności na poziomie 25 tys. euro.
3. Produkcja ogółem w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych największą wartość wykazała w gospodarstwach specjalizujących się w chowie drobiu. Gospodarstwa te poniosły również największe koszty na 1 ha. Koszt wytworzenia 1 zł produkcji w tych jednostkach wyniósł 0,84 zł. Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną była na najwyższym poziomie ze wszystkich badanych grup. Gospodarstwa te charakteryzowały się znacznym udziałem pracy najemnej w nakładach pracy ogółem. Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na pełnozatrudnioną osobę nieopłaconą (w większości przypadków jest to praca członków rodziny) był na wyższym poziomie niż wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną ogółem. Odnosząc te kategorie do powierzchni użytków rolnych zarówno wartość dodana netto jak i dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego były na najwyższym poziomie w gospodarstwach ogrodniczych. Gospodarstwa te charakteryzowały się najmniejszą powierzchnią użytków rolnych, przy czym gospodarstwa ogrodnicze zajmujące się uprawami pod osłonami jak też uprawami warzyw w ogrodach towarowych (w zmianowaniu z warzywami) mogły kilkukrotnie pozyskiwać produkcję z tej samej powierzchni użytków rolnych. Z racji prowadzonej działalności otrzymywały one

najniższe dopłaty operacyjne w przeliczeniu na gospodarstwo, a ich udział w dochodzie z rodzinnego gospodarstwa rolnego był najniższy ze wszystkich badanych grup.

4. Gospodarstwa specjalizujące się w uprawach trwałych osiągnęły korzystną relację kosztów ogółem do produkcji ogółem. Wytworzenie 1 zł produkcji obciążone było 0,76 zł kosztów. Pod względem wartości produkcji z 1 ha oraz kosztów produkcji na 1 ha użytków rolnych zajmowały one 4. miejsce w badanej zbiorowości. Poniósł one natomiast najniższe koszty bezpośrednie ogółem w stosunku do produkcji ogółem. W najmniejszym stopniu dodzierżawiały one ziemię, co niewątpliwie związane jest z charakterem prowadzonej produkcji: zakładanie sadów oraz plantacji jagodowych uzasadnione jest na ziemi, która pozostanie w zarządzaniu przez wiele lat. Gospodarstwa te posiadały również wysoki udział amortyzacji w wartości dodanej brutto, co również związane jest z rodzajem produkcji.
5. Spośród gospodarstw zajmujących się produkcją zwierzęcą najwyższą produkcją zwierzęcą w przeliczeniu na LU wystąpiła w gospodarstwach specjalizujących się w chowie drobiu.
6. Najniższa produkcja na LU spośród gospodarstw zwierzęcych wystąpiła w typie zwierzęta trawożerne. Gospodarstwa z tej grupy ponosiły również najniższe koszty bezpośrednie produkcji zwierzęcej na LU oraz najniższe koszty ogółem na 1 ha użytków rolnych, jednak produktywność ziemi była w nich również na najniższym poziomie. Koszt wytworzenia 1 zł produkcji wyniósł 1,02 zł i był najwyższy w analizowanej zbiorowości. Gospodarstwa te osiągnęły najniższą, spośród wszystkich badanych gospodarstw indywidualnych, wartość dodaną netto na 1 ha użytków rolnych. Podobnie charakteryzowały się najniższą wartością dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego zarówno w przeliczeniu na nieopłaconą osobę pełnozatrudnioną jak i w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych własnych. Ważny element ich działalności stanowiły dopłaty operacyjne, które nie tylko tworzyły dochód ale również współfinansowały bieżącą działalność.
7. Analiza gospodarstw pogrupowanych według klas wielkości ekonomicznej wykazuje na powiązanie wyników osiąganych przez te gospodarstwa 2013 roku z ich klasą wielkości ekonomicznej. Wraz ze wzrostem tej klasy rosła produktywność ziemi oraz produkcja zwierzęca. Zwiększały się również koszty produkcji na 1 ha użytków rolnych oraz relacja kosztów bezpośrednich do produkcji ogółem.
8. W koszcie wytworzenia 1 zł produkcji relacja nie była już tak silnie związana z klasą wielkości ekonomicznej. Najmniej korzystna sytuacja wystąpiła w gospodarstwach bardzo małych, które na wyprodukowanie 1 zł ponosiły 0,97 zł kosztów. Następnie relacja ta zmniejszała się aż do gospodarstw średnio-dużych, które ponosząc 0,79 zł na wyprodukowanie 1 zł, osiągnęły najlepsze, pod tym względem, wyniki. W gospodarstwach

dużych i bardzo dużych ponownie nastąpił wzrost wartości kosztów w stosunku do produkcji ogółem.

9. Biorąc pod uwagę wartość dodaną netto na osobę pełnozatrudnioną oraz dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na nieopłaconą osobę pełnozatrudnioną gospodarstwa bardzo małe miały najłabsze wyniki. Gospodarstwa te były najsilniej uzależnione od dopłat operacyjnych – ich udział w dochodzie wynosił 104%. Wraz ze wzrostem klasy wielkości ekonomicznej udział dopłat malał, rosły natomiast wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną oraz dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na osobę pełnozatrudnioną nieopłaconą. Gospodarstwa bardzo duże ze względu na znaczne zaangażowanie pracy najmnej osiągnęły nieco niższą, niż w poprzedzającej je klasie, wartość dodaną netto na osobę pełnozatrudnioną. Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego w przeliczeniu na osobę pełnozatrudnioną nieopłaconą był w tych gospodarstwach natomiast zdecydowanie wyższy niż w pozostałych grupach.

EGZEMPLARZ BEZPŁATNY

Druk i oprawa: Dział Wydawnictw IERiGŻ-PIB